

PROGRAMME OUTCOMES

હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ

વિનયન વિદ્યાશાખા

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણનીતિ (NEP – 2020) પ્રમાણેનો

B. A. - ગુજરાતી વિષયનો અભ્યાસક્રમ

અભ્યાસક્રમના હેતુઓ (Outcomes)

૧. વિદ્યાર્થીઓની સાહિત્યિકદૃષ્ટિ, કલ્પનાદૃષ્ટિ અને સૌંદર્યદૃષ્ટિ વિકસે.
૨. સાહિત્ય એ સમાજનું દર્પણ છે, સમાજનું પ્રતિબિંબ છે એટલે સમાજ અને સાહિત્યની બદલાતી ક્ષિતિજો અભ્યાસક્રમ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ જાણે.
૩. સ્વરૂપ અને વિષયવૈવિધ્યની દૃષ્ટિએ સાહિત્યનો અભ્યાસ કરે.
૪. સાહિત્યિક કૃતિઓ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ ભાષાભિમુખ, સાહિત્યાભિમુખ, કલાભિમુખ અને જીવનાભિમુખ બને.
૫. વિદ્યાર્થીઓમાં ભાષાસજ્જતા અને ભાષાકૌશલનો વિકાસ થાય.
૬. વિદ્યાર્થીઓ ભાષા – સાહિત્યના અધ્યયન દ્વારા સામાજિક ઉત્તરદાયિત્વનો ખ્યાલ કેળવે.
૭. વિદ્યાર્થીઓ ભારતીયતાના ભાવ – વિચાર – વારસો – સંસ્કૃતિને જાણે.
૮. વિદ્યાર્થીઓ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે સક્ષમ બને.
૯. વિદ્યાર્થીઓમાં સર્જનકૌશલ અને લેખનકૌશલ વિકસે.
૧૦. સાહિત્યના અધ્યયન દ્વારા ચારિત્ર્યનિર્માણ થાય.
૧૧. સાહિત્ય દ્વારા જીવનમૂલ્યો અને નૈતિકમૂલ્યોનું જતન અને સંવર્ધન થાય.
૧૨. વિદ્યાર્થીઓ સંવેદનશીલ બને. ભારતીય અને વિશ્વના નાગરિકો પ્રત્યે બંધુત્વભાવ અને સમભાવ કેળવે.
૧૩. ‘હું ગૂર્જર- ભારતવાસી’ એવી ભાવના દૃઢ કરે.
૧૪. વિશ્વબંધુત્વની ભાવના કેળવે.
૧૫. વ્યક્તિગત જીવન સાથે સમજીનું જીવન દેદીપ્યમાન બનાવવાની ઝંખના રાખે.

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

SYLLABUS FRAME WORK**B. A. - GUJARATI**

(SEMESTER – 1 & 2)

Semester	Discipline	Course Code	Course Name	Unit	Internal Marks	External Marks	Course Credit
1	Major	AR23MJDSCGUJ101	પદ્યકૃતિનો અભ્યાસ : મધ્યકાલીન	4	50	50	4
1	Major	AR23MJDSCGUJ101A	ગદ્યકૃતિનો અભ્યાસ : અર્વાચીન	4	50	50	4
1	Minor	AR23MIDSCGUJ102	પદ્યકૃતિનો અભ્યાસ : અર્વાચીન	4	50	50	4
1	MDC	AR23MDCGUJ103	સાહિત્યકૃતિનો અભ્યાસ : ગદ્ય	4	50	50	4
1	AEC	AR23AECGUJ104	ગદ્ય અને વ્યાવહારિક વ્યાકરણ	3	25	25	2
1	IKS	AR23IKSGUJ105	ભારતીય જ્ઞાનપરંપરા-૧	3	25	25	2
1	IKS	AR23IKSGUJ105A	ભારતીય જ્ઞાનપરંપરા-૨	3	25	25	2
1	IKS	AR23IKSGUJ105B	ભારતીય જ્ઞાનપરંપરા-૩	3	25	25	2
1	IKS	AR23IKSGUJ105C	ભારતીય જ્ઞાનપરંપરા-૪	3	25	25	2
1	SEC	AR23SECGUJ106	ભાષા સજ્જતા અને લેખનકૌશલ-૧	3	25	25	2
1	SEC	AR23SECGUJ106A	વ્યવહારભાષા-૧	3	25	25	2
1	SEC	AR23SECGUJ106B	અનુવાદકલા-૧	3	25	25	2
1	SEC	AR23SECGUJ106C	સાહિત્યિક પત્રકારત્વ-૧	3	25	25	2
1	SEC	AR23SECGUJ106D	પૂરકરીડિંગ-૧	3	25	25	2
2	Major	AR23MJDSCGUJ201	પદ્યકૃતિનો અભ્યાસ : અર્વાચીન	4	50	50	4
2	Major	AR23MJDSCGUJ201A	સાહિત્યસ્વરૂપનો અભ્યાસ - નાટક	4	50	50	4
2	Minor	AR23MIDSCGUJ202	ગદ્યકૃતિનો અભ્યાસ - અર્વાચીન	4	50	50	4
2	MDC	AR23MDCGUJ203	સાહિત્યકૃતિનો અભ્યાસ : ગદ્ય	4	50	50	4
2	AEC	AR23AECGUJ204	ગદ્ય અને વ્યાવહારિક વ્યાકરણ	3	25	25	2
2	VAC	AR23VACGUJ205	સાહિત્ય અને સમાજ - ૧	3	25	25	2
2	VAC	AR23VACGUJ205A	સાહિત્ય અને માનવમૂલ્યો - ૧	3	25	25	2
2	VAC	AR23VACGUJ205B	આપણું લોકસાહિત્ય - ૧	3	25	25	2

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN**EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP**

Semester	Discipline	Course Code	Course Name	Unit	Internal Marks	External Marks	Course Credit
2	VAC	AR23VACGUJ205C	સાહિત્ય અને માનવવિદ્યાઓનો સંબંધ-૧	3	25	25	2
2	SEC	AR23SECGUJ206	ભાષા સજ્જતા અને લેખનકૌશલ - ૨	3	25	25	2
2	SEC	AR23SECGUJ206A	વ્યવહારભાષા - ૨	3	25	25	2
2	SEC	AR23SECGUJ206B	અનુવાદકલા - ૨	3	25	25	2
2	SEC	AR23SECGUJ206C	સાહિત્યિક પત્રકારત્વ - ૨	3	25	25	2
2	SEC	AR23SECGUJ206D	પૂરકરીડિંગ - ૨	3	25	25	2

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

PROGRAMME CODE : ARTUG101

COURSE CODE : AR23MJDSCGUJ101

SEMESTER : 01

COURSE NAME : પદ્યકૃતિનો અભ્યાસ - મધ્યકાલીન

નિયત કૃતિ : સુદામાચરિત્ર : પ્રેમાનંદ

સંપાદકો : લાભશંકર ઠાકર, પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ

પ્રકાશક : પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ

Total Credits : 04 (04 Period/Week)	Theory	External – 50 Marks Internal – 50 Marks
---------------------------------------	--------	--

Course Outcome : (હેતુઓ)

વિદ્યાર્થીઓ -

- મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યનાં પ્રમુખ સાહિત્ય સ્વરૂપોનો પરિચય મેળવે.
- મધ્યકાળના આખ્યાન શિરોમણી પ્રેમાનંદના જીવન અને કવન વિશે જાણે.
- જ્ઞાન - ભક્તિ - કર્મનો મહિમા સમજે.
- મિત્રપ્રેમ કેવો હોય તે જાણે.
- ભાષા અને વ્યાકરણની પાયાની સમાજ કેળવે.
- વ્યાવહારિક લેખન પ્રત્યે અભિમુખ બને.
- માતૃભાષા સાથે નિસબત કેળવે.

અ.નં.	એકમ		ક્રેડિટ	કલાક
૧	એકમ - ૧	(૧) મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રમુખ પદ્યપ્રકારો (પદ, રાસ - રાસો , ફાગુ, પ્રબંધ, આખ્યાન, પદ્યવાર્તા)નો પ્રાથમિક પરિચય. (૨) પાઠ્યકૃતિનું સાહિત્યસ્વરૂપ (૩) આખ્યાનકવિ પ્રેમાનંદનું જીવન અને કવન (૪) આખ્યાનનો ઉદ્ભવ અને વિકાસ	1	અઠવાડિક ચાર કલાક
૨	એકમ - ૨	(૧) સાહિત્યસ્વરૂપને આધારે કૃતિસમીક્ષા (૨) કૃતિને આધારે સર્જકની વિશેષતાઓ અને મર્યાદાઓ (૩) યુગસંદર્ભે કૃતિનું મૂલ્યાંકન	1	
૩	એકમ - ૩	કૃતિ આધારિત ટૂંક નોંધો (જેમકે, વસ્તુસંકલન, પાત્રાલેખન, વર્ણનો, રસનિરૂપણ, ભાષાશૈલી, સામાજિક સંદર્ભ - વગેરે.	1	

૪	એકમ - ૪	ભાષાસજ્જતા • વિરામચિહ્નો : • પૂર્ણત્વચિહ્નો : પૂર્ણવિરામ, પ્રશ્નવિરામ, ઉદ્ગારવિરામ, અર્ધવિરામ • અપૂર્ણત્વચિહ્નો : અલ્પવિરામ, ગુરુવિરામ, ગુરુરેખા • અન્ય ચિહ્નો : લઘુરેખા, લોપચિહ્ન, અવતરણચિહ્ન, વિગ્રહરેખા, કાકપદ, તિર્યકરેખા, કૌંસ, • (વિદ્યાર્થીએ વિરામચિહ્નની સંજ્ઞા (સંકેત) જણાવી તેનો ઉપયોગ અને ઉદાહરણ આપવાનું રહેશે. આઠમાંથી ગમે તે છ વિશે જવાબ લખવાના રહેશે.)	1	
સંદર્ભગ્રંથો : ૧. ગુજરાતી સાહિત્યનો ઇતિહાસ (મધ્યકાલીન) : અનંતરાય રાવળ (ગૂર્જર પ્રકાશન, અમદાવાદ) ૨. ગુજરાતી સાહિત્યની વિકાસરેખા (મધ્યકાલીન) : ધીરુભાઈ ઠાકર (ગૂર્જર) ૩. ગુજરાતી સાહિત્યનો ઇતિહાસ - ૧૨- : ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ૪. મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યનો ઇતિહાસ : પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ (પાર્શ્વ) ૫. મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યનો ઇતિહાસ : ડૉ. રમેશ ત્રિવેદી (આદર્શ) ૬. આખ્યાનકવિ પ્રેમાનંદ : કે. કા. શાસ્ત્રી (આદર્શ) ૭. કવિ શિરોમણી પ્રેમાનંદ : પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ (પાર્શ્વ) ૮. ગુજરાતી વ્યાવહારિક વ્યાકરણ : અરવિંદ ભાંડારી (અરુણોદય પ્રકાશન, અમદાવાદ) ૯. ગુજરાતી લેખન : નિયતિ અંતાણી (અરુણોદય) ૧૦. ગુજરાતી વિષયવસ્તુ : પ્રિ. નટુભાઈ રાવલ (નીરવ પ્રકાશન, અમદાવાદ)				

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

PROGRAMME CODE : ARTUG101

COURSE CODE : AR23MJDSCGUJ101A

SEMESTER : 01

COURSE NAME : ગદ્યકૃતિનો અભ્યાસ (અર્વાચીન)

નિયત કૃતિ : ' ફૂલો ' - અશોકપુરી ગોસ્વામી

પ્રકાશક : આર.આર. શેઠ એન્ડ કં.પ્રા. લિ., અમદાવાદ

Total Credits : 04 (04 Period/Week)	Theory	External – 50 Marks
		Internal – 50 Marks

Course Outcome : (હેતુઓ)**વિદ્યાર્થીઓ -**

- અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રમુખ ગદ્યપ્રકારો વિશે જાણે.
- નવલકથાનાં સ્વરૂપગત લક્ષણોનો પરિચય મેળવે.
- ગુજરાતી નવલકથાની ગતિવિધિથી પરિચિત થાય.
- ગુજરાતીની પ્રતિનિધિ નવલકથાઓના સંપર્કમાં આવે.
- ભાષા સજ્જતા પ્રાપ્ત કરે.
- વ્યાવહારિક વ્યાકરણની સમજ વિકસાવે.
- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે સક્ષમ બને.

અ.નં.	એકમ		ક્રેડિટ	કલાક
૧	એકમ - ૧	(૧) અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રમુખ ગદ્યપ્રકારો (નવલકથા, ટૂંકી વાર્તા, એકાંકી, લલિત નિબંધ, લઘુકથા) નો પ્રાથમિક પરિચય (૨) પાઠ્યકૃતિનું સાહિત્યસ્વરૂપ (૩) સર્જક અશોકપુરીનું જીવન અને સાહિત્યિક પ્રદાન (૪) સર્જકવ્યક્તિત્વનાં ઘડતરબળો	1	અઠવાડિક ચાર કલાક
૨	એકમ - ૨	(૧) સ્વરૂપ આધારિત કૃતિસમીક્ષા (૨) કૃતિને આધારે સર્જકની વિશેષતાઓ અને મર્યાદાઓ (૩) સાંપ્રત નવલકથા સાહિત્યમાં કૃતિનું સ્થાન	1	
૩	એકમ - ૩	કૃતિ આધારિત મહત્ત્વની ટૂંક નોંધો (જેમકે, પરિવેશ, પાત્રનિરૂપણ, સંઘર્ષ, પ્રસંગો, સંવાદો, ગદ્ય વગેરે)	1	
૪	એકમ - ૪	ભાષાસજ્જતા (જુઓ, પરિશિષ્ટ) ૧. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ (નિયત કરેલા શબ્દોમાંથી)	1	

		૨. વર્ણભેદે અર્થભેદ (નિયત કરેલા શબ્દોમાંથી)		
સંદર્ભગ્રંથો : ૧. નવલકથા : પ્રવીણ દરજી – યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ ૨. નવલકથા – શિલ્પ અને સ્વરૂપ : નરેશ વેદ – પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ ૩. સ્વરૂપ સન્નિધાન : સં. સુમન શાહ – પાર્શ્વ ૪. નવલકથા : શિરીષ પંચાલ – અરુણોદય પ્રકાશન, અમદાવાદ ૫. ફૂલો – મેઘાણી પરંપરાનું સાતત્ય, વિ – વિદ્યાનગર , ફેબ્રુઆરી, ૨૦૦૮, અંક – ૨ : ભરત મહેતા ૬. ફૂલો – વિશે : પરબ – એપ્રિલ, ૧૯૯૮ : પારુલ રાહોડ ૭. ગ્રામજીવનની સાહોત્તરી ગુજરાતી નવલકથા – ડૉ . કે. એમ. મકવાણા ૮. ગુજરાતી શબ્દાર્થકોશ: યોગેન્દ્ર વ્યાસ, અરવિંદ ભાંડારી – અરુણોદય પ્રકાશન, અમદાવાદ ૯. ભાષા સજ્જતા અને લેખન કૌશલ : યોગેન્દ્ર વ્યાસ – અરુણોદય ૧૦. ગુજરાતી વિષયવસ્તુ : પ્રિ. નટુભાઈ રાવલ – નીરવ ૧૧. ફૂલો – વિશે યુ ટ્યુબ વ્યાખ્યાન: શરીફા વીજળીવાળા : https://youtu.be/9MJz12Aw9wk ૧૨. ફૂલો : ગુજરાતી વિશ્વકોશ				

શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ

૧.	જેની બુદ્ધિ સ્થિર છે તે	:	સ્થિતપ્રજ્ઞ
૨.	તત્ત્વને જાણનાર વ્યક્તિ	:	તત્ત્વજ્ઞ
૩.	પ્રયત્ન કર્યા વિના	:	અનાયાસ
૪.	સહેલાઈથી મેળવી શકાય તેવું	:	સુલભ
૫.	પૂર્વે ન જોયું હોય તેવું	:	અપૂર્વ
૬.	પગે ચાલવાનો રસ્તો	:	પગદંડી
૭.	ચાલવાનો અવાજ	:	પગરવ
૮.	એક જ સમયમાં થઈ ગયેલા	:	સમકાલીન
૯.	જેની પત્ની મૃત્યુ પામી છે તે પુરુષ	:	વિધુર
૧૦.	આંખ આગળ ખડું થઈ જાય તેવું	:	તાદૃશ
૧૧.	ત્રણ કલાકનો સમયગાળો	:	પ્રહર
૧૨.	ભોજન પછી ડાબે પડખે સૂવું તે	:	વામકુક્ષી
૧૩.	ચમ્રકની છાંટવાળો અશ્વસપહાણ	:	સંગેમરમર
૧૪.	ધર્મમાં અંધ હોવું તે	:	ધર્માંધ
૧૫.	ઈચ્છા મુજબ ફરવું	:	સ્વૈરવિહાર
૧૬.	ડાબે હાથે બાણ ફેંકી શકે તેવો	:	સવ્યસાચી
૧૭.	વસંત જેવી સુંદર સ્ત્રી	:	ફાલ્ગુની
૧૮.	ધનુષ્યની દોરી	:	પન્નછ
૧૯.	ઊંચે ચડાવનારું	:	ઊર્ધ્વગામી
૨૦.	પ્રવાહની મધ્યધારા	:	મઝધાર
૨૧.	છોડી દેવા યોગ્ય	:	ત્યાજ્ય
૨૨.	જોઈ ન શકાય તેવું	:	અદૃશ્ય
૨૩.	દિશા અને કાળનો સમૂહ	:	દિક્કાલ
૨૪.	માથે પહેરવાનું વસ્ત્ર	:	શિરપાઘ
૨૫.	ઝાડની છાલનું વસ્ત્ર	:	વલ્કલ
૨૬.	પથ્થર પર કોતરેલો લેખ	:	શિલાલેખ
૨૭.	ચંદ્ર જેવા મુખવાળી	:	શશીવદની
૨૮.	રથ હાંકનાર	:	સારથિ
૨૯.	કન્યા પોતે વર પસંદ કરે તે	:	સ્વયંવર
૩૦.	યાદગીરીરૂપે રચાયેલી ઈમારત	:	સ્મારક
૩૧.	હાથીનો ચાલક	:	મહાવત
૩૨.	મૂળમાં હોય એના જેવી જ કૃતિ	:	પ્રતિકૃતિ

૩૩.	નાશ ન પામે એવું	:	અવિનાશી
૩૪.	નિયમમાં રાખનાર	:	નિયંતા
૩૫.	માથે બાંધવાનો છોગવાળો સાંકો	:	શિરપેચ
૩૬.	વિનાશ જન્માવનાર કેતુ	:	પ્રલયકેતુ
૩૭.	બીજા કશા પર આધાર રાખતું	:	સાપેક્ષ
૩૮.	દહી વલોવવાથી નીકળતું સત્ત્વ	:	ગોરસ
૩૯.	સમગ્ર જગતનું પોષણ કરનાર	:	વિશ્વંભર
૪૦.	બાળકો તરફનું વહાલ	:	વાત્સલ્ય
૪૧.	અંગૂઠા પાસેની આંગળી	:	તર્જની
૪૨.	પવન જેવા વેગથી દોડનાર	:	પવનવેગી
૪૩.	સારું-નરસું ઘ્રણ કરવાની શક્તિ	:	વિવેક
૪૪.	જેને જોઈ કે સમજી ન શકાય તેવું	:	અગોચર
૪૫.	પૃથ્વીની ઉપરની સપાટી	:	પરાતલ
૪૬.	સમાધાન શક્ય ન હોય તેવી ગૂંચ	:	મડાગાંઠ
૪૭.	જેનો કોઈ શત્રુ નથી તે	:	અજાતશત્રુ
૪૮.	વાદળથી ઢંકાયેલું	:	અભાવૃત્ત
૪૯.	ઝાકળથી શોભામમાન	:	તુષારમંડિત
૫૦.	બે ડુંગરા વચ્ચેનો સાંકડો માર્ગ	:	ધાંટી
૫૧.	મુખમાંથી બહાર પ્રગટતી વાણી	:	વૈખરી
૫૨.	સમાધાન ન થઈ શકે તેવું	:	અસમાધેય
૫૩.	હૃદયની વાત જાણનાર	:	અંતર્યામી
૫૪.	સમુદ્રમાં રહેલો અગ્નિ	:	વડવાનલ
૫૫.	અગ્નિની જ્વાળાઓનો સમૂહ	:	જ્વાલાવલિ
૫૬.	પરસેવાનું ટીપું	:	સ્વેદબિંદુ
૫૭.	સિંહની ગર્જના	:	ઊણક
૫૮.	હાથીની સુંઢની અણી	:	કર્ણિકા
૫૯.	બારસાખનો ઉપલોભાગ	:	ઓતરંગ
૬૦.	એક આંખવાળું	:	એકાક્ષ
૬૧.	યજ્ઞ કરાવનાર બ્રાહ્મણ	:	ઋત્વિજ
૬૨.	જડમૂળથી કાઢી નાખવું તે	:	ઉન્મૂલન
૬૩.	ઊંચી ડોકવાળું	:	ઉદ્ગ્રીવ
૬૪.	કુટુંબ કે વતનનો સ્થાન-ત્યાગ કરવો એ	:	હિજરત
૬૫.	મસ્તક પર ડાળીવાળી સ્ત્રીનું શિલ્પ	:	શાલભંજિકા
૬૬.	જમીન પર સૂઈ આઠેય અંગથી કરેલા પ્રણામ	:	સાષ્ટાંગપ્રણામ
૬૭.	છાપરાનાં ટેકારૂપ મુખ્ય આડું લાકડું	:	મોભ
૬૮.	મરણ વખતનું ખતપત્ર	:	વસિયતનામું
૬૯.	સમુદ્રમાંથી જીવનો જોખમે મોતી લાવનાર	:	મરજીવા
૭૦.	જેના સ્પર્શથી લોખંડ સુવર્ણ બને છે તે	:	પારસમણિ
૭૧.	હાથીના માથા ઉપર બે બાજુ ઊપસી આવેલો ભાગ	:	કુંભસ્થળ
૭૨.	તરત જન્મેલા બાળકને ગોળ વર્ગરેનું પાણી આપવાની ક્રિયા	:	ગળથૂંથી
૭૩.	હથિયાર તરીકે ફલનો ઉપયોગ કરનાર કામદેવ	:	પદ્મધન્વા

૭૪.	લડાઈ વખતે જોમ-જુસ્સો પ્રેરે એવું ગીત	:	સંગ્રામગીત
૭૫.	બન્ને બાજુ વગાડી શકાય એવું ઢોલક	:	મૃદંગ
૭૬.	બન્ને બાજુને જોડનાર	:	ઉભયાન્વયી
૭૭.	જેના મૂળિયાં ઉપરની બાજુ જતાં હોય તેવું	:	ઊર્ધ્વમૂલ
૭૮.	પરાજય કરનારું	:	અભિભાવક
૭૯.	જેની આશા ન હોય તેવું	:	અપ્રત્યાશિત
૮૦.	અર્થને પ્રગટ કરનારું	:	અર્થદ્યોતક
૮૧.	મુશ્કેલીથી જોઈ શકાય એવું	:	દુર્દર્શ
૮૨.	ટચલી આંગળી	:	કનિકા
૮૩.	પોતાને જ નુકશાન કરનારું	:	આત્મવિઘાતક
૮૪.	કાબૂમાં રાખવું મુશ્કેલ એવું પ્રબળ	:	દુર્દમ
૮૫.	એકબીજામાં પરાવાયેલું	:	ઓતપ્રોત
૮૬.	મરણ પામેલું	:	દિવંગત
૮૭.	જેનું શરીર દૂબળું છે તે	:	ક્ષીણવપુ
૮૮.	તત્ત્વને જાણવાની-શોધવાની વૃત્તિવાળું	:	તત્ત્વવેધી
૮૯.	ખરાબ વર્તનવાળું	:	દુર્વિનીત
૯૦.	ધન પ્રાપ્ત કરવું તે	:	દ્રવ્યોપાર્જન
૯૧.	કાનમાં વાત કહેવી તે	:	કાનાકૂસી
૯૨.	સૂચિત કે ગર્ભિત અર્થ	:	નિહિતાર્થ
૯૩.	કાવ્યમાં જ્યાં કોઈ વિશેષ અર્થ પૂરો થાય તે સ્થળ	:	પરિન્યાસ
૯૪.	સાંસ્કૃતિક વારસો	:	પરોહર
૯૫.	ઓળખ છુપાવીને રહેવું તે	:	અજ્ઞાતવાસ
૯૬.	આંખોનું ઊંધડવું તે	:	ઉન્મીલન
૯૭.	ગામના પાદર પરની ગોચર જમીન	:	ગભાણ
૯૮.	ઘર બાંધવા માટેની જગ્યા	:	ઘરથાળ
૯૯.	યાદ કરવા માટે ફરીથી લખાયેલો પત્ર	:	સ્મૃતિપત્ર
૧૦૦.	જ્યાં ચિત્રો પ્રદર્શિત થાય છે તે જગ્યા	:	ચિત્રવીથિ
૧૦૧.	નાહવાનું પાણી ઊંનું મૂકવાનું વાસણ	:	ઉનામણું
૧૦૨.	રંગભૂમિનો પડદો	:	નેપથ્ય
૧૦૩.	પાણીમાં ડૂબે ને અંદર ચાલે તે	:	પનડૂબી
૧૦૪.	મંડપની બહારનો ખુલ્લો ચોક	:	ચાયર
૧૦૫.	દેવને ધરાવેલી ખાવાની વસ્તુ	:	નેવેદ
૧૦૬.	રણમાં રેતી ઊડીને થતો ઢગલો	:	ફૂવો
૧૦૭.	વર્તુળનો ઘેરાવો	:	પરિધ
૧૦૮.	દૂધ, દહી, ઘી, મધ અને ખાંડનું મિશ્રણ	:	પંચામૃત
૧૦૯.	ધાર્મિક ક્રિયાને અંતે બ્રાહ્મણોને અપાતું દાન	:	દક્ષિણા
૧૧૦.	પદ પરથી દૂર કરાયેલું	:	પદચ્યુત
૧૧૧.	ચતુર, સુંદર અને ગુણવાન સ્ત્રી	:	ચિત્રિણી
૧૧૨.	ગુપ્ત રાખવા યોગ્ય	:	ગોપનીય
૧૧૩.	હસતાં ગાલમાં પડતો નાનો ખાડો	:	ખંજન
૧૧૪.	તપ વડે પાપ ક્ષીણ કરવું તે	:	નિર્જરા

૧૧૫. જ્યાં હત્યા થઈ હોય એવું અપવિત્ર	:	ગોઝારું
૧૧૬. નદીમાંનો ઊંડો ભાગ	:	ધૂનો
૧૧૭. સરકાર તરફથી બક્ષિસ તરીકે મળેલી જમીન કે ગામ	:	જાગીર
૧૧૮. પર્વતની આજુબાજુનો નીચાણનો પ્રદેશ	:	તળેટી
૧૧૯. સુખ દુઃખ આદિ દંડોનું ધીરજથી સહન કરવું તે	:	તિતિશા
૧૨૦. આંખથી સાંભળનાર	:	ચક્ષુઃશ્રવા
૧૨૧. વસંતઋતુનો સરખા દિવસ અને રીતવાળો દિવસ	:	નવરોજ
૧૨૨. મમત્વ વિનાનું	:	નિર્મમ
૧૨૩. ત્યાજ્ય હોય તેવું	:	નિષિદ્ધ
૧૨૪. ગાય-ભેશનું છાણનું સૂકું પોચકું	:	અડાયું
૧૨૫. પરંપરાથી કે પૂર્વથી સંભાળતું કે સમજાતું આવેલું	:	અનુશ્રુત
૧૨૬. આગળની વસ્તુ સાથેનું જોડાણ કે તેમ આવતી વસ્તુ	:	અનુસંધાન
૧૨૭. નદી કે દરિયાને કિનારે તણાઈ આવેલો કચરો	:	ઓવાળ
૧૨૮. તત્ત્વને જાણવાની શોધવાની વૃત્તિવાળું	:	તત્વાન્વેષી
૧૨૯. દીકરીની દીકરી	:	દૌહિત્રી
૧૩૦. સર્જન કરે તેવી પ્રતિભા	:	કારયિત્રી
૧૩૧. કૂવામાંનો દેડકો	:	કૂપમંડૂક
૧૩૨. સુંદર લાંબા કેશવાળી સ્ત્રી	:	કેશિની
૧૩૩. જીર્ણ થયેલાને સમરાવવું તે	:	જીર્ણોદ્ધાર
૧૩૪. નગરમાં દાંડી પિટાવવી તે	:	નગરપડો
૧૩૫. અશક્ત કે ઘરડા ઢોરને રાખવાનું ધર્માદા સ્થાન	:	પાંજરાપોળ
૧૩૬. બાળકથી માંડીને વૃદ્ધ પર્યંત	:	આબાલવૃદ્ધ
૧૩૭. રાત્રે ખીલતું કમળ	:	કુમુદ
૧૩૮. સતત વહેતું કે ઝરતું	:	અખોઝર
૧૩૯. વૃદ્ધ છતાં મજબૂત બાંધાનું	:	ખખડધજ
૧૪૦. જેમાંથી વસ્તુ લેવા છતાં ખૂટે જ નહીં એવું વાસણ	:	અખેપાત્ર
૧૪૧. પોતાની મેળે સેવા આપવા તત્પર	:	સ્વયંસેવક
૧૪૨. નાક વડે બોલાતો વર્ણ	:	અનુનાસિક
૧૪૩. અધિકારી આગળ રજૂ કરવામાં આવતી હકીકત	:	કેફિયત
૧૪૪. વિષ્ણુના પ્રતિક તરીકે પૂજાતો કાળો લીસો ગોળ પથ્થર	:	શાલિગ્રામ
૧૪૫. પશુપંખીની ભાષા સમજવાની વિદ્યા	:	કાગવિદ્યા
૧૪૬. જમા ઉધારનું તારણ	:	તારીજ
૧૪૭. રાતે ન દેખી શકે તેવું	:	રતાંધળું
૧૪૮. ચૂલા ઉપરના ગરમ વાસણ પકડવા વપરાતું ચીથરું	:	મસોતું
૧૪૯. કુસ્તી કરવા માટે બનાવેલી જગ્યા	:	અખાડો
૧૫૦. સ્ત્રીઓના પગના અંગૂઠાનું ઘરેણું	:	અણવઢ

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

વર્ણભેદ અર્થભેદ : (નિયત કરેલ શબ્દો)		
❖ શબ્દમાં માત્ર 'અ' 'આ'ના વર્ણભેદથી થતા શબ્દાર્થભેદ		
1	અસમાન - અણસરખું	આસમાન - આકાશ
2	અંબાર - આકાશ	અંબાર - ઢગલો
3	આકર - સમૂહ, ખાણ, જથ્થો	આકાર - આકૃતિ
4	ઉદર - પેટ	ઉદાર - દરિયાવ દિલનો
5	ઉપહાર - ભેટ	ઉપહાર - આહાર
6	પ્રકાર - જાત	પ્રાકાર - કોટ, કિલ્લો
7	પ્રસાદ - કૃપા, પ્રસન્નતા	પ્રાસાદ - મહેલ
8	મેધ - યજ્ઞ, બલિ, ભોગ	મેધા - બુદ્ધિ, યાદશક્તિ
9	હરમ - રાણીવાસ, અંતપુર	હરમ - અવ્યોગ્ય રીતે મેળવેલું, નિષિદ્ધ
❖ શબ્દમાં અનુસ્વાર ભેદથી થતા શબ્દાર્થભેદ		
10	અંક - દુઃખ, પાપ	અંક - આંકડો, ચિહ્ન, ગ્રંથો, નાટકનો વિભાગ
11	અખંડ - પડતર ભેતર, અવાવરુ	અખંડ - ખંડ વગરનું, આખું
12	આંકડો - એક વનસ્પતિ	આંકડો - સંખ્યા
13	આખું - ઉદર	આખું - બધું, ભાગ્યા વગરનું
14	આગલું - આગળનું	આંગલું - ઝભલું
15	અહિ - સાધ	અહીં - આ સ્થળે
16	એકાકી - એકલું	એકાંકી - એક એક વાળું
17	ઉદર - પેટ	ઉદર - એક કીટક પ્રાણી
18	કડું - એક વનસ્પતિ	કડું - છાયાનું ધરણું
19	કંથા - વાર્તા	કંથા - ગોદડી
20	કંસ - કસોટી	કંસ - કૃષ્ણનો મામો
21	કોઠા - લાલાશ પડતા એક જાતના ઘઉં	કોઠા - કિનારાનો વિસ્તાર
22	કાંપ - વાઠ, કાપો	કાંપમાટીનો જથ્થો -
23	કુશંકા - કાંચરનો છોડો	કુશંકા - ખોટી શંકા
24	કૂચી - મહોલ્લો	કૂચી - ચાવી
25	ખંચ - પથ્થી, ગ્રહ, તારો	ખંચ - ઢગલો, દાઝ-વેર, બદલો
26	ખંડ - ધાસ	ખંડ - ઓરડો, વિભાગ
27	ખાંડી - ખાઈ	ખાંડી - વીસ મણનું માપ
28	ખાંડું - ભેંસોનું ટોળું	ખાંડું - તલવાર, ખડ્ગ
29	ખાંધ - ખોટ	ખાંધ - ખલો, પશુની ગરદન

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

30	ગંજ - માપ, હાથી	ગંજ - ઢગલો
31	ગાંડી - એક વાહન	ગાંડી - અસ્થિર મગજની
32	ચારું - સુંદર	ચારું - ખોટીને પડતર રાખેલું ખેતર
33	ચિતા - શબ અગ્નિદાહ દેવા ગોઠવેલી લાકડાની ચોકી	ચિતા - ફિકર, વિચાર
34	ચૂક - ભૂલ,	ચૂક - ખીલી
35	જંગ - દુનિયા	જંગ - લડાઈ
36	જંપ - તપ	જંપ - શાંતિ
37	ઢંગ - ઢગલો	ઢંગ - રીતભાત
38	નંગ - પર્વત, ઝાડ, સાતની સંખ્યા	નંગ - એક વસ્તુ, પહેલ પાડેલ હીરો, વહાણને પકેલવા માટે વપરાતો વાંસડો, મૂર્ખગણસ
39	નંદ - નદી	નંદ - આનંદ
40	નિશ્ચિત - નક્કી કરેલું	નિશ્ચિત - ચિતા વગરનું
41	પડ - થર	પડ - શરીર
42	પથ - રસ્તો	પથ - સંપ્રદાય
43	પટ્ટ - પાસ	પટ્ટ - ઉપનગર
44	પીડ - દુઃખ	પીડ - દેહ
45	બંદી - ખરાબી	બંદી - કેદી
46	મજૂર - શ્રમિક	મજૂર - કબૂલ, માન્ય, સંમત, બહાલ
47	મંદ - અભિમાન	મંદ - પીધું
48	મહી - દહીં	મહી - અંદર
49	રંગ - નસ	રંગ - રંગીનના અર્થમા-કલર, મસ્તી, કેફ, સ્નેહ, વટ
50	રજ - બારીક ધૂળનો કણ	રજ - વસવસો
51	વંદન - મોં	વંદન - પ્રજ્ઞામ
52	વંશ - કાબૂ	વંશ - કૂળ
53	વાંસ - દુર્ગંધ	વાંસ - એક વનસ્પતિ
54	સંત - સત્ય	સંત - સાધુ
55	સાજ - શણગાર	સાજ - સંધ્યા
56	સારું - ઉત્તમ	સારું - માટે
57	હંસ - હસવું	હંસ - પક્ષી
58	હોશ - શુદ્ધિ, ભાન	હોશ - ઉત્સાહ, ઉમંગ
❖ શબ્દમાં (હસવ) 'ઉ' (દીર્ઘ) 'ઊ' ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
59	અંગૂર - નવી ત્વચા	અંગૂર - લીલીદ્રાશ
60	આહૂત હોમેલું -	આહૂત - બોલાવેલું, નિમત્રેલું
61	ઊટ્ટ - વિશાળ, ઉમદા	ઊટ્ટ - જાંઘ
62	કૂચલીની છાતી -	કૂચ - લશ્કરી ઢબે ચાલવું તે
63	કૂલ - એકંદરે	કૂલ - કિનારો
64	ગુણ - લક્ષણ, જાતિ, સ્વભાવ	ગુણ - થેલો, કોથળો

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

65	દાડ - દેવદારનું ઝાડ	દાડ - મદિરા, બેદકમાં વપરાતું મિશ્રણ
66	પુર - નગર, શહેર	પૂર - પ્રવાહ
67	પુરી - નગરી	પૂરી - એકતબેલી ખાવાની વાનગી
68	પૂંજ - ઠગલો	પૂંજ - મીઠું
69	મુરત - મુર્તિ, શુભસમય	મૂરત - મૂર્તિ
70	રફ - નાઠેલું, પલાયન	રફ - કપડાને સાધવું તે
71	વધુ - વધારે	વધૂ - પત્ની, વહુ
72	સૂણવું - સાંભળવું	સૂણવું - સોજો આવવો
73	સૂત - પુત્ર	સૂત - સારથિ
74	સૂતર - સહેલું	સૂતર - રૂનો તાર
75	સૂર - દેવ	સૂર - અવાજ, સૂર્ય
76	સૂરત - એક શહેર	સૂરત - ચહેરો, વદન
77	સૂરતિ - આનંદ, સુખ	સૂરતી - સૂરતનું
78	સૂવા - એક વનસ્પતિ	સૂવા - ઊંધવા
❖ શબ્દમાં 'શ' 'સ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
79	અંશ - ભાગ	અંસ - ખંભો
80	કેશ - વાળ	કેસ - મુકદમો
81	કોશ - ભંડાર	કોસ - ગાઉ, અઢી કિલોમીટર
82	નશો - કેફ	નસો - નસનું બહુવચન
83	પાશ - કાંસો	પાસ - સફળ
84	મેશ - કાજળ	મેષ - ઘેટો, એક શાંતિ
85	રાશ - દોરડું	રાસ - ગોળાકારે કરતા ગવાતું ગીત
86	લેશ - જરાક	લેસ - (જરીની)કિનાર (
87	વીશી - ભોજનાલય	વીસી - વીસનો સમૂહ
88	શત - સો	સત - સત્ય
89	શમાવવું - શાંત કરવું	સમાવવું - સમાવેશ કરવો
90	સર - બાણ	સર - સરોવર
91	શરત - હોડ, કરાર, બોલી	સરત - નજર, સ્મૃતિ, ધ્યાન
92	શંકર - મહાદેવ	સંકર - મિશ્રણ
93	શાન - ચહેરાનો દેખાવ	સાન - ઈશારો, સમજણ
94	શાપ - બદદુવા	સાપ - સરિસૃપ
95	શાલ - ઓઢવાનું વસ્ત્ર	સાલ - વરસ
96	શાળા - સ્કૂલ	સાળા - પત્નીના ભાઈ
97	શાંત - મુક, શમેલું	સાન્ત - મર્યાદિત
98	શેર - સિંહ, એક માપ	સેર - સહેલ
❖ શબ્દમાં (ફસવ) 'ઈ' (દીર્ઘ) 'ઇ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
99	અતિ - ભમરોબી	અતી - સ્ત્રી સંબોધન

		અવધી - અવધની (અયોધ્યાની)
100	અવધિ - નિશ્ચિત સમય	અચીત - જરૂર, અવશ્ય
101	અચિત - જડેલું	ચીડ - એક વૃક્ષ
102	ચિડ - ગુસ્સો	ચીર - રેશમી વસ્ત્ર
103	ચિર - લાંબુ	જીત - વિજય, ફતેહ
104	જિત - જીતનારું	જીન - ધોડાનું પલાણ
105	જિન - જેન તૈયારી કરે, કપાસ લોઢવાનું કારખાનું	દીન - ગરીબ
106	દિન - દિવસ	દીશ - સૂર્ય
107	દિશ - દિશા	દીપ - બેટ
108	દિપ - સાથી	પત્ની - કિયા પુરી થઈ
109	પતિ - સ્વામી	પલીત - ભૂતપ્રેત
110	પલિત - પળિયાવાળું	પાણી - જળ
111	પાણિ - હાથ	પીતા - પાતળા કકડા
112	પિતાબાપા -	પીન - પુષ્ટ, જડું
113	પિન - ટાંકણી	મતી - મતવાળું
114	મતિ - બુદ્ધિ	મરીચી - સૂર્ય
115	મરીચિ - કિરણ	મીલ - પ્રતિપક્ષ, વિરોધી
116	મિલ - કારખાનું	મીલન - બંધ કરવું - બીડવું તે
117	મિલન - મુલાકાત	રતી - એક માપ
118	રતિ - પ્રેમ	રવી - શિયાળાને લગતું
119	રવિ - સૂર્ય	
120	રાશિ - દગલો-અણિતનો આંકડો, નક્ષત્રનાં બાર જૂમખાંમાંનું પ્રત્યેક	રાશી - ખરાબ
121	વસ્તિ - મુત્રાશય	વસ્તી - લોકસંખ્યા
122	વારિ - પાણી	વારી - કમ, વારો
123	વિજીવિના -	વીણ - પ્રસવવેદના
124	વિદુર - મહાભારતનું પાત્ર	વિદુર - પાણે દુર
125	સિત - ચેત, સફેદ	સીત - કોશ
126	સુદિનશુભ દિવસ -	સુદીન - ખૂબ નમ્ર
127	સુરતિ - આનંદ, સુખ	સૂરતી - સૂરતનું
128	હરિ - પ્રભુ	હરી - કૂવાના પાણીથી પકવેલું, કૂવાના પાણીથી કરેલો (ઉનાળાનો) પાક
129	અચિત - જડેલું	અચીત - અવશ્ય, જરૂર
❖ શબ્દમાં 'અ' - 'ઇ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
130	અણ - જૂથ	ઇણ - મોટો હથોડો
131	અણું - વધારે(બમણું)	ઇણું - બૂબ
132	આમ - ગામડું	ઇમ - બકારો, ઉકળાટ
133	ઝેર - એક પૂર્વ પ્રત્યય	ઘેર - ઘરમાં
134	ઝેડ - લાલ મરોડી	ઘેડું - કીડાએ કોરવાથી ગરેલો લાકડાનો લોટ

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

135	ઝોળી -ટીકડી	ધોળી - ધૂંટીને
❖ શબ્દમાં 'ર' - 'ળ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
136	આરસ - સંજેમરમરનો પથ્થર	આળસ - ચેટીપણું
137	ઊછરવું - મોટા થવું	ઊછળવું - ફૂદવું
138	કહોર - દયાહીન	કહોળ - દાળ અનાજ (ઢિંદળ)
139	ખરૂં - સાચું	ખળું - અનાજ મસળવાની જગ્યા
140	ઝોર - પુરોહિત	ઝોળ - એક ગળ્યો ખાદ્ય પદાર્થ
141	દાર - 'વાળું'ના અર્થમાં (ધારદાર)	દાળ - કહોળનું ફાડિયું
142	નર -પુરુષ	નળ - પાણીનો નળ
143	ભરવું - સંપરવું	ભળવું - ભેગું મળી જવું
144	મરવું - મરણ પામવું	મળવું - ભેગા થવું
145	ચાર - મિત્ર,દોસ્ત	ચાળ - સિંહની ગરદનના વાળ
146	વાર - ત્રણ ફૂટ ,દિવસ	વાળ - કેશ
147	વારવું - અટકાવવું	વાળવું - કચરો વાળવો
148	વાડું - ઠીક ,સાફ	વાળું - રાત્રિભોજન
149	સંભાર - શાક કે અથાણાનો મસાલો	સંભાળ - કાળજી
150	સંભારવું - ચાદ કરવું	સંભાળવું - જાળવવું
151	સફર - મુસાફર	સફળ - સાર્યક
152	ઠર - દરેક ,પત્થેક	ઠળ - જમીન ખેડવાનું ઓજાર
❖ શબ્દમાં 'જ' - 'ઝ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
153	જડી - ઔષધિનું મૂળ	ઝડી - જોસભેર વરસવું તે
154	જમવું - ભોજન કરવું	ઝમવું - પ્રવાહીનું ઝરવું
155	જરા - વૃદ્ધાવસ્થા , ઘડપણ	ઝરા - પાણીનો સ્રોત
156	જાળ - પંખીને પકડવા માટેની ગુંથેલી દોરી	ઝાળ - જવાળા(આંચ)
157	જેર - વશમાં	ઝેરવિષ -
158	જોડ - જોડી	ઝોડ - વળગણ
159	મૂજ - સોજો	મૂઝ - સમજ
❖ શબ્દમાં 'ટ' - 'ડ' અને 'ઠ' - 'ઢ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
160	કટક - લશ્કર, છાવણી	કડક - અકડક
161	ફૂટ - કઠણ ,અપડું	ફૂડ - કપડે,કગાઈ
162	ખાટ - ખાટલો,હિંચકો	ખાડ - ખાડો ખાઈ
163	ખોટ - ગુસ્સાન	ખોડ - શારીરિક વિકલાતા
164	ઢગ - ઢગનાર	ઢગ - ઢગલો
165	પીઠ - ભરડો	પીઢ - મોટી ઉંમરનું
166	મઠ -એક કહોળ, સાધુનો આશ્રમ	મઢ - માતાનું સ્થાનક
167	વેઠ -વેતરું	વેઢ -આંગળીનો કાપા
❖ શબ્દમાં સંવૃત 'ઓ' - વિવૃત 'ઓ'ના વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
168	કોઠી - માટીનો નળો	કોઠી - કોઠાનું ઝાડ

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

169	ખોડો - ફલન્ટ	ખોડો - માથામાં જામતો મેલ
170	ખોળ - શોધવું	ખોળ - તેલીબિયાનો કૂચો
171	ખોળએક ગાણિતિક આકૃતિ -	ખોળ - એક ગળ્યું ખાદ્ય
172	ચોરી - ચોરીનો ધંધો	ચોરી - લગ્નમંડપ
173	ચોળી - સ્ત્રીઓનો ફેડકી બાંધનો કબજો	ચોળી - એક કબોળ
❖ અન્ય વર્ણભેદથી થતા અર્થભેદો		
174	અપેક્ષા - ઇચ્છા, આશા	ઉપેક્ષા - તિરસ્કાર
175	અસ્થ - દૂર ફેંકવાનું હથિયાર	શસ્થ - હાથમાં રાખી લડવાનું હથિયાર
176	આંગળું - આંગળી	આંગણું - ધરની આગળનો ભાગ
177	ઈનામ - બક્ષિસ	ઈમાન - પ્રામાણિકતા
178	કૃશ - એક જાતનું ધાસ	કૃશ - કુબળું
179	ઢાલ - રસક વસ્તુ	ઢાળ - ઢોળાવ
180	તુરંગજેલ -	તરંગ મોજું, લહેર
181	તોટી - નુકસાન	ટોટી - મોટી ટોટી
182	દોશી - કાપડ વેચનાર	ડોશી - ધરડી સ્ત્રી
183	પુષ્ટ - જડું	પુષ્ટ - પુસ્તકનું પાનું
184	પ્રણામ - નમસ્કાર	પ્રમાણ - પુરાવો, માપ, ધોરણ
185	પ્રસાદ - કૃપા	પ્રાસાદ - મહેલ
185	ભવન - મકાન	ભુવન - જગત, લોક
187	ઉપધાન - ઓશીકું	ઉપધાન્ય - હલકી જાતનું અનાજ
188	ઉપપતિ - દિયર	ઉપપતિ - ઉપાય
189	નિવૃત્તિ - કુરસદ, કામધંધામાંથી છૂટવું તે	નિવૃત્તિ - શાંતિ
190	કૃતશ - નિમકહલાલ	કૃતશ્ન - નિમકહરામ
191	અકુલ - કુલહીન, અકુલીન	અંકુલ - એક વનસ્પતિ, ઔષધિ
192	આદ્ય - પ્રારંભનું, મૂળ	આધ - અડધું
193	કંકણ - બંગડી, ચૂડી	કંકર - કાંકરો
194	અકસ્માત - અચાનક, એકાએક	અકસ્માત - અણધારી ઘટના, હોનારત
195	લશ - લાખ	લશ્ય - ધ્યેય
196	મેદની - ભીડ	મેદિની - પૃથ્વી
197	શ્રેષ્ઠ - સર્વોત્તમ	શ્રેષ્ઠી - શેઠ
198	અહિ - સાપ	અહીં - અત્ર, આ સ્થળે
199	નીંદવું - નિંદા કરવી	નીંદવું - નકામું ધાસ ખોટી કાંઠવું
200	શાવક - બચ્ચું, બાળ	શાવક - સાંભળનાર

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

PROGRAMME CODE : ARTUG101

COURSE CODE : AR23MIDSCGUJ102

SEMESTER : 01

COURSE NAME : પદ્યકૃતિનો અભ્યાસ - અર્વાચીન

નિયત કૃતિ : દલપતરામનાં ચૂંટેલાં કાવ્યો

સંપાદક : રોહિત પંચોલી

પ્રકાશક : પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ

Total Credits : 04 (04 Period/Week)	Theory	External – 50 Marks Internal – 50 Marks
---------------------------------------	--------	--

Course Outcome : (હેતુઓ)

વિદ્યાર્થીઓ -

- મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યનાં પ્રમુખ સાહિત્ય સ્વરૂપોનો પરિચય મેળવે.
- દલપતરામના જીવન અને કવન વિશે જાણે.
- ભાષા અને વ્યાકરણની પાયાની સમાજ કેળવે.
- વ્યાવહારિક લેખન પ્રત્યે અભિમુખ બને.
- માતૃભાષા સાથે નિસબત કેળવે.

અ.નં.	એકમ		ક્રેડિટ	કલાક
૧	એકમ - ૧	(૧) કવિ દલપતરામ : જીવન અને કવન (૨) કવિના જીવનઘડતરનાં મહત્ત્વનાં પરિબળો (૩) અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રમુખ પદ્યપ્રકારો : ગીત, ખંડકાવ્ય, કરુણપ્રશસ્તિ, સોનેટ) નો પરિચયાત્મક ખ્યાલ	1	અઠવાડિક ચાર કલાક
૨	એકમ - ૨	(૧) નિયત કૃતિને આધારે કવિની વિશેષતાઓ અને મર્યાદાઓ (૨) કાવ્યોની રસલક્ષી સમીક્ષા	1	
૩	એકમ - ૩	કૃતિ આધારિત ટૂંક નોંધો (જેમકે, કાવ્યોમાં પ્રકૃતિવર્ણન, કાવ્યોમાં હાસ્ય-કટાક્ષ, પદ્યભાષા, ઇશ્વરસંબંધી કાવ્યો, ગરબીઓ, કાવ્યોમાં બોધકતા - વગેરે.	1	
૪	એકમ - ૪	જોડણીશુદ્ધિ નિયત કરેલા શબ્દોમાંથી નવ શબ્દો પુછાશે. કોઈ પણ છ શબ્દોની સાચી જોડણી લખવાની રહેશે. (જુઓ, પરિશિષ્ટ) રૂઢિપ્રયોગો	1	

		નિયત કરેલા રૂઢિપ્રયોગોમાંથી નવ પુછાશે. કોઈ પણ છના અર્થ લખી તેનો વાક્યમાં પ્રયોગ કરવાનો રહેશે. (જુઓ, પરિશિષ્ટ)		
સંદર્ભગ્રંથો : ૧. દલપતરામ એક અધ્યયન : હસિત બૂચ ૨. દલપતરામની કવિતા : કે. કા. શાસ્ત્રી ૩. અર્વાચીન કવિતા : સુન્દરમ ૪. કવીશ્વર દલપતરામ-ભાગ ૧-૨, કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામ ૫. ગુજરાતી શબ્દાર્થકોશ: યોગેન્દ્ર વ્યાસ (અરુણોદય) ૬. સાર્થ ગુજરાતી જોડણીકોશ : (ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ) ૭. ગુજરાતીનું વિષયવસ્તુ : નટુભાઈ રાવલ (નીરવ) ૮. રૂઢિપ્રયોગો, કહેવતો અને છંદ – અલંકાર : પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ (પાર્શ્વ) ૯. અપઠિત, લેખન કૌશલ અને પરિશીલન: નીતિન વડગામા ૧૦. વિદ્યાર્થી જોડણીકોશ: સં. કનૈયાલાલ જોશી (કુસુમ) ૧૧. વ્યવહારભાષા, અરજીલેખન અને પત્રલેખન : પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ ૧૨. ગુજરાતી વ્યાવહારિક વ્યાકરણ : અરવિંદ ભાંડારી (અરુણોદય)				

અ.નં.	ખોટી જોડણી	સાચી જોડણી	અ.નં.	ખોટી જોડણી	સાચી જોડણી
1.	અગત્યતા	અગત્ય	26.	ખૂશનુમા	ખુશનુમા
2.	અદ્વિતીય	અદ્વિતીય	27.	ખૂશમીજાજ	ખુશમિજાજ
3.	અદ્ભુત	અદ્ભુત	28.	ખૂશબો	ખુશબો
4.	અનુકુલ	અનુકૂલ	29.	ખુબસુરત	ખૂબસૂરત
5.	આત્મપ્રસંશા	આત્મપ્રશંસા	30.	ગીદી	ગિરદી
6.	આદરણિય	આદરણીય	31.	ગુફતુગો	ગુફતેગો
7.	આપવિતિ	આપવીતી	32.	ગૃહશાંતી	ગ્રહશાંતિ
8.	આશિર્વાદ	આશીર્વાદ	33.	ચીત્રવીચીત્ર	ચિત્રવિચિત્ર
9.	આહ્લાદક	આહ્લાદક	34.	ચીમરાવવું	ચિમળાવવું
10.	ઉમેળવું	ઉમેરવું	35.	ચીરંજિવિની	ચિરંજીવિની
11.	ઉજળું	ઊજળું	36.	ચૂંથાચૂંથ	ચૂંથાચૂંથ
12.	ઉર્ધ્વગામી	ઊર્ધ્વગામી	37.	જનમટીપ	જન્મટીપ
13.	ઉહાપોહા	ઊહાપોહ	38.	જયંતિ	જયંતી
14.	એકિટસે	એકીટશે	39.	જર્જરીત	જર્જરિત
15.	ઉપચારિક	ઔપચારિક	40.	જંદગી	જિંદગી
16.	કળચરિયાળું	કરચળિયાળું	41.	જલ્લો	જિલ્લો
17.	કલુસિત	કલુષિત	42.	જંદાદીલી	ઝિંદાદિલી
18.	કવિયત્રી	કવયિત્રી	43.	ઝાગડુગી	ઝાઘાડૂઘી
19.	કારકીર્દી	કારકિર્દી	44.	તળવળાટ	તરવરાટ
20.	કિવંદતી	કિંવંદતી	45.	તસ્વીર	તસવીર
21.	કિમિયાગર	કીમિયાગર	46.	તારિખિયું	તારીખિયું
22.	કૂતૂહલ	કુતૂહલ	47.	દુબરું	દૂબળું
23.	ખાત્રી	ખાતરી	48.	ધણીધણિયાણી	ધણીધણીયાણી
24.	ખીચોખિચ	ખીચોખીચ	49.	ધર્મીષ્ઠ	ધર્મિષ્ઠ
25.	ખિસ્સાકાત્રુ	ખીસાકાત્રુ	50.	નિમણુંક	નિમણૂક

અ.નં.	ખોટી જોડણી	સાચી જોડણી	અ.નં.	ખોટી જોડણી	સાચી જોડણી
51.	નુકશાન	નુકસાન	77.	વીશ્લીષ્ટ	વિશ્લિષ્ટ
52.	નુખસો	નુસખો	78.	વિજળી	વીજળી
53.	પત્રકારિત્વ	પત્રકારત્વ	79.	વિશ્વાસનીય	વિશ્વસનીય
54.	પરબિડીયું	પરબીડિયું	80.	સહાનુભૂતી	સહાનુભૂતિ
55.	પરાકાષ્ટા	પરાકાષ્ઠા	81.	શારીરીક	શારીરિક
56.	પરીચીત	પરિચિત	82.	શિર્ષક	શીર્ષક
57.	પરીણીત	પરિણીત	83.	શીથીલ	શિથિલ
58.	પરીસ્થીતી	પરિસ્થિતિ	84.	સુશ્રુસા	સુશ્રુષા સુશ્રુષા
59.	પાશ્વમાત્ય	પાશ્વાત્ય	85.	શુધબુધ	સુધબુધ
60.	પુરષ્કાર	પુરસ્કાર	86.	હરિકાઈ	હરીકાઈ
61.	પ્રતિતિ	પ્રતીતિ	87.	હૂતાસની	હૂતાશની
62.	ફળિભૂત	ફળીભૂત	88.	હૂંસાતુશી	હૂંસાતુંશી
63.	બહીસ્કાર	બહિષ્કાર	89.	હુંડીયામણ	હુંડિયામણ
64.	ભૂલભૂલામણી	ભુલભુલામણી	90.	પરીચારિકા	પરિચારિકા
65.	મીનીટ	મિનિટ	91.	પુર્ણિમા	પૂર્ણિમા
66.	મુંઝવણ	મૂંઝવણ	92.	પ્રતીનિધી	પ્રતિનિધિ
67.	મૂર્હુત	મુહૂર્ત	93.	અભીમન્યુ	અભિમન્યુ
68.	યુધીસ્થિર	યુધિષ્ઠિર	94.	વૃષકેતૂ	વૃષકેતુ
69.	રૂસવત	રુશવત	95.	ભૂરીસવા	ભૂરિશ્રવા
70.	રેલ્વે	રેલવે	96.	કૃતર્વમા	કૃતવર્મા
71.	લીખીત	લિખિત	97.	અશ્વથ્થમા	અશ્વત્થામા
72.	લીખીતંગ	લિખિતંગ	98.	શૂભૂટ	સુભટ
73.	વસિકરણ	વશીકરણ	99.	પૃથવિ	પૃથ્વી
74.	વસ્તી	વસતિ	100.	સંભારીઆ	સંભારિયા
75.	વીનીમય	વિનિમય	101.	વિદ્યાર્થીની	વિદ્યાર્થિની
76.	વીપરિત	વિપરીત	102.	પીત્રાઈ	પિતરાઈ

રૂઢિપ્રયોગો

- (1) ઓછું આવવું - માહું લાગવું.
વાક્ય : પુત્રના ઉદ્ધત વર્તનથી પિતાનો ઓછું આવ્યું.
 - (2) માંડી વાળવું - જતું કરવું.
વાક્ય : ઉમેશે અમેરિકા ભણવા જવાનો વિચાર માંડી વાળ્યો.
 - (3) હેયું કઠણ કરવું - મન મક્કમ રાખવું.
વાક્ય : હેયું કઠણ કરીને તેમણે પોતાના પુત્રને વિદેશ મોકલ્યો.
 - (4) પગ ભાંગી જવા - નાસીપાસ થઈ જવું.
વાક્ય : યુવાન દોકરાનું અવસાન થતાં પિતાના પગ ભાંગી ગયા.
 - (5) ધૂળ ખંખેરી નાખવી - ખૂબ ધમકાવી નાખવું.
વાક્ય : શેઠે નોકરની ધૂળ ખંખેરી નાખી એટલે તે નોકરી છોડીને જતો રહ્યો.
- હવે આપણે કેટલાક રૂઢિપ્રયોગો અને તેમના અર્થ જોઈશું. તેમનો વાક્યમાં પ્રયોગ કરીશું.
- (1) રવાના કરવું - વિદાય આપવી.
માથે પડેલા મહેમાનોને સમજાવી પતાવી રવાના કર્યા.
 - (2) દાવમાં લેવું - બરાબર સંકજામાં લેવું, ફસાવવું.
કારગીલ યુદ્ધમાં પાકિસ્તાનનાં જવાનોને ભારતની સેનાએ દાવમાં લીધા.
 - (3) હાડહાડ કરવું - ધુત્કારી કાઢવું.
બારણે આવેલા અતિથિને હાડહાડ કરવું યોગ્ય ન કહેવાય.
 - (4) વાત કાપવી - વિરોધ કરવો.
કેટલાક રાજકારણીઓને અધિકારીઓની વાત કાપવાની આદત છે.
 - (5) હેયામાં પ્રાસકો પડવો - ડરી જવું, બીક લાગવી.
પ્લેન હાઈજેક થવાના સમાચારથી પ્રવાસીઓના સગાસંબંધીઓના હેયામાં પ્રાસકો પડ્યો.
 - (6) ગંધ આવવી - શંકા પડવી, અણસાર આવી જવો.
આતંકવાદીઓની પ્રવૃત્તિઓની પોલીસને ગંધ આવી ગઈ.
 - (7) છાતીએથી અળગા ન કરવું - હંમેશાં પ્રોતાની સાથે જ રાખવું.
નવજાત શિશુને માતા છાતીએથી અળગા કરતી નથી.

નિશ્ચયિત નીચેના પ્રમાણે

- (8) હરખપદ્મડાં થઈ જવું - હરખધેલા થઈ જવું.
જમાઈને અચાનક આવેલા જોઈને સાસરાપક્ષવાળાં હરખપદ્મડાં થઈ ગયાં.
- (9) મનનો ડૂમો કાઢી નાખવો - મનમાં ઘૂંટાતું દુઃખ પ્રગટ કરવું;
પિયરે આવીને દીકરીએ પોતાના મનનો ડૂમો કાઢી નાખ્યો.
- (10) હૈયું ભરાઈ આવવું - દુઃખથી રડવા જેવું થઈ જવું.
વિદેશ જતાં પોતાના દીકરાને વિદાય આપતા માતાનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું હતું.
- (11) સમસમી જવું - મનમાં ધૂધવાઈ રહેવું, ગુસ્સો દબાવી રાખવો.
ઉપરી અધિકારીએ બધાની સામે ખખડાવી નાખતા કર્મચારી સમસમી ગયો.
- (12) આંખો વરસવી - આંસુ ટપકવાં, રડવા લાગી જવું.
વિદેશ ગયેલા પતિના સમાચાર નહીં મળતા, પત્ની આંખો વરસાવી રહી હતી.
- (13) કમાતાધમાતા હોવું - સારી કમાણી થવી.
ખેડૂતો જ્યારથી હીરાતાં ધંધામાં આવ્યા છે ત્યારથી કમાતાધમાતા થયા છે.
- (14) તરંગે ચડી જવું - વિચારમગ્ન થઈ જવું.
ધુની વ્યક્તિઓ ગમે ત્યારે તરંગે ચડી જાય છે.
- (15) આંખ મીચાવી - મૃત્યુ પામવું.
કોઈ પછા વ્યક્તિએ આંખ મીચાય તે પહેલાં વસિયતનામું કરી લેવું જોઈએ.
- (16) ઊંધ ઊડી જવી - ખૂબ જ ચિંતામાં નિદ્રા ઊડી જવી.
વરસાદ વધુ સમય ખેંચાતાં ખેડૂતોની ઊંધ ઊડી ગઈ હતી.
- (17) મગજ પર ભાર જણાવો - મનમાં ચિંતાનો બોજ હોવો.
બોર્ડની પરીક્ષા નજીક આવતા વિદ્યાર્થીનાં મગજ પર ભાર જણાતો હતો.
- (18) વારી જવું - ફિદા થઈ જવું.
કલાકારની અદાથી પ્રેક્ષકો વારી ગયા.

- (19) કાને વાત પહોંચવી - ખબર મળવી, જાણ થવી.
ખબરી દ્વારા પોલીસને ગુનેગારની દરેક વાત કાને પહોંચતી હતી.
- (20) ખાંડની ધારે ચાલવું - ખૂબ કપરા માર્ગે જવું.
પ્રેમલગ્ન એ ખાંડની ધારે ચાલવા જેવું છે.
- (21) ઠેસ વાગવી - ભૂલ કે પાપ કર્યાની ચેતવણી મળવી.
ધોરણ - 10 માં ઠેસ વાગી હતી તેમ છતાં ધોરણ - 12 માં મહેનત કેમ નથી કરતો ?
- (22) ગરજ સરવી - જરૂરિયાત પૂરી થવી.
ગરજ સરી ગયા પછી સંબંધી અને મિત્રો નજર ફેરવે છે.
- (23) ગાડું ગબડવું - ગમે તે ભોગે નભી જવું, ધંધો ચાલવો.
અત્યારની હાઈટેક સિસ્ટમનો ઉપયોગ નહીં કરતાં વહેપારીઓનું માંડ માંડ ગાડું ગબડતું હોય છે.
- (24) ગાંઠનો ખીચડો ખાવો - પોતાની જમા મૂડી વાપરવી.
શેરબજારમાં સટ્ટો કરવામાં મનહરભાઈએ ગાંઠનો ખીચડો ખાધો.
- (25) બાજી ધૂળમાં મેળવવી - યોજના નિષ્ફળ બનાવવી.
કારગીલમાં દુશ્મનોને ખદેડ્યાં એટલે પાકિસ્તાનની બાજી ધૂળમાં મળી ગઈ.
- (26) હાથ ધોઈ નાખવા - આશા છોડી દેવી.
બેન્ક કૌભાંડને કારણે ઘણા ધાપણદારોએ પોતાની મૂડીથી હાથ ધોઈ નાખ્યા.
- (27) મોં લાલ રાખવું - પરાણે આબરૂ જાળવી.
તેલગીકાંડમાં કમીશનરની ધરપકડ કરી મહારાષ્ટ્ર પોલીસે મોં લાલ રાખ્યું.
- (28) વખ ધોળવાં - વિષપાન કરવું, સંબંધમાં કડવાશ આણવી.
લેણદારોનું ખૂબ જ દબાણ થતાં મગનભાઈએ વખ ધોળ્યું.
- (29) રંગમાં ભંગ પડવો - મજાના વાતાવરણમાં વિધ્ન આવવું.
ક્લક્તાની ક્રીકેટ મેચમાં વરસાદે રંગમાં ભંગ પાડ્યો.
- (30) સંઘ કાશીએ પહોંચવો - કામ પાર પાડવું.
વાહનની સ્થિતિ જોતાં એમ નથી લાગતું કે આ સંઘ કાશીએ પહોંચશે.

- (31) હોળીનું નાળિયેર બનવું - ખરાબ કામ કરવામાં સાધન બનવું.
કાશ્મીરી યુવકોને હોળીનું નાળિયેર બનાવી આતંકવાદી બનાવવાનું
પડ્યંત્ર પકડાઈ ગયું.
- (32) પગ ન ઉપડવા - હિમત ન ચાલવી.
સત્યનો માર્ગ મળી ગયા પછી ખોટા માર્ગે પગ ઉપડતો નથી.
- (33) જીવ બળી જવો - ઈર્ષાથી દુઃખી દુઃખી થઈ જવું.
કરિશ્મા કપુરનાં લગ્ન થવાથી ઘણા લગ્નોત્સુક યુવકોનો જીવ બળી ગયો.
- (34) છઠ્ઠીનું ધાવણ ચાદ કરાવવું - મરણતોલ માર મારવો.
ચોરને પાસે માર મારીને છઠ્ઠીનું ધાવણ ચાદ કરાવી દીધું.
- (35) બાજી જવી - પ્રતિકૂળ સ્થિતિ થવી.
ધંધામાં વેપારીએ લાખો રૂપિયાનું રોકાણ કર્યું પણ બાજી કચળી ગઈ
અને દેણું ફૂંકવું પડ્યું.
- (36) પૃથ્વી રસાતાળ જવી - ભયંકર સંકટ તૂટી પડવું.
ધર્મ પર અધર્મનો વિજય થાય તો પૃથ્વી રસાતાળ જાય.
- (37) ખો ભૂલી જવી - જિંદગીભર યાદ રહે તેવો પાઠ શીખવવો.
કારગીલમાં ભારતે દુશ્મનને એવો માર માર્યો છે કે તે હવે ખો ભૂલી જશે.
- (38) ફરી વળવું - ચારે બાજુથી ઘેરી લેવું, મેળવી લેવું.
ચોરે ઘરમાંની દરેક તિજોરીમાં હાથ ફેરવી લીધો છે.
- (39) વખના માર્યા - મુસીબતમાં મુકાયેલા
સતત ચોથા વર્ષે પણ દુષ્કાળ આવતા બેઠૂતો વખના માર્યા ગામમાંથી
ઉચાળા ભર્યા.
- (40) ફૂવો હવાડો કરવો - કોઈ જળાશયમાં ડૂબીને આત્મહત્યા કરવી.
વડીલો તરફથી વિરોધ થતા પ્રેમીપંખીડાએ ફૂવો હવાડો કર્યો.
- (41) કરમ ફૂટેલાં હોવા - નસીબ ખરાબ હોવાં.
સદામ હુસેનનાં કરમ ફૂટેલાં હશે એટલે અત્યારે રાજબાટનો વખત
આવ્યો છે.
- (42) આંખ ઉઘડવી - સાચી હકીકતનું ભાન થવું.
સમાચાર સાંભળ્યાં પછી તેમની આંખ ઉઘડી.

- (43) એક પંથ દો કાજ - એકી સાથે બે કામ પાર પાડવાં.
રામે શિવધનુષ તોડી, સીતા સાથે લગ્ન કરીને એક પંથ દો કાજ
જેવું કર્યું.
- (44) ખબર લઈ નાખવી - ધમકાવવું.
કર્મચારીની ભૂલને કારણે અધિકારીએ તેની ખબર લઈ નાખી.
- (45) ઘર માંડવું - લગ્ન કરવાં.
આખરે અક્ષયકુમારે ઘર માંડ્યું.
- (46) ખોળો પાથરવો - કરગરવું, કાકલૂદી કરવી.
ડાકુઓથી પોતાના બાળકને બચાવવા માતાએ ખોળો પાથર્યો.
- (47) કાન દેવા - ધ્યાનથી સાંભળવું.
પહેલાં વિદેશથી આવતા ફોન કાન દઈને સાંભળવાં પડતા.
- (48) પીઠ દેવી - વિદાય થવું, છૂટા થવું.
જેવી શિક્ષકે પીઠ દીધી, વિદ્યાર્થીઓએ ઘોંઘાટ શરૂ કર્યો.
- (49) ચિત્ત ચિરાવું - તીવ્ર વેદના થવી.
પુત્રના અકાળે અવસાન થવાથી મારું ચિત્ત ચિરાઈ ગયું.
- (50) ગરદન કાપવી - વિશ્વાસઘાત કરવો.
જે મિત્ર પર આપણે ભરોસો રાખીએ છીએ, એ જ કેટલીક વાર
આપણી ગરદન કાપે છે.
- (51) તારાજ થઈ જવું - પાયમાલ થઈ જવું.
ભૂકંપથી ભુજ તારાજ થઈ ગયું.
- (52) હિજરત કરવી - સ્થળ છોડીને ચાલ્યા જવું.
ભૂકંપ થવાથી ગામના લોકો હિજરત કરી ગયાં.
- (53) ફોડી લેવું - સંભાળી લેવું.
તમે માની ચિંતા ન કરશો, હું ફોડી લઈશ.
- (54) ગળથૂથીમાં મળવું - છેક બાળપણથી પ્રાપ્ત થવું.
તેને સંગીત ગળથૂથીમાંથી મળ્યું છે.
- (55) તલપાપડ થઈ જવું - આતુર થઈ જવું.
રમેશ તેનું પરિણામ જાણવા તલપાપડ થઈ રહ્યો છે.

- (56) ભીંત ભૂલવી - માર્ગ ચૂકી જવો.
આ નોકરી મેળવીને તમે ભીંત ભૂલ્યા છો.
- (57) હાથા થવું - ખોટા કામમાં સાથ આપવો.
પરીક્ષામાં ચોરી કરવા તેણે મારી મદદ માગી પણ હું તેનો હાથો ન બન્યો.
- (58) ઢંઢેરો પિટાવવો - છાની વાત જાહેર કરવી.
નીલેશે ઢંઢેરો પીટાવ્યો કે તેના મિત્રે દેવાળું કાઢ્યું છે.
- (59) ધોખો લાગવો - ગુસ્સે થવું.
સુરેશને લગ્નમાં બોલાવવાથી તેણે એ વાતને ધોખો કર્યો.
- (60) બેડો પાર થઈ જવો - સફળ થવું.
આ વખતે તેનો પરીક્ષામાં બેડો પાર થઈ ગયો.
- (61) પ્રાણ પાથરવા - સર્વસ્વ અર્પણ કરવું.
ભક્ત ભગવાન માટે પ્રાણ પાથરે છે.
- (62) લોહીનું પાણી કરવું - ખૂબ મહેનત કરવી.
પરીક્ષામાં પાસ થવા માટે પૂર્વાએ લોહીનું પાણી કર્યું છે.
- (63) એક પગે થઈ રહેવું - ખડે પગે તત્પર રહેવું.
મૌસમીના લગ્નની તૈયારીમાં તન્વી એક પગે થઈ રહી હતી.
- (64) ઇકોતેર પેઢી તારવી - કુળનું નામ રોશન કરવું.
પુત્ર સુપુત્ર હોય તો તે કુટુંબની ઇકોતેર પેઢી તારે છે.
- (65) આંખે અંધારા આવવાં - ભાન ગુમાવવું.
સમાધિને મરણનું દૃશ્ય જોઈને આંખે અંધારા આવ્યાં.
- (66) બારે મેઘ વરસવા - મુશળધાર વરસાદ થવો.
પૃથ્વીનો પ્રલય કરવા માગતા હોય તેમ બારે મેઘ વરસવા લાગ્યા.
- (67) આંખ ફરકવી - કોઈ શુભ ઘટના બનવાની અંધાણી જણાવી.
ઊર્મિલાએ વિચાર્યું કે લક્ષ્મણ આજે જરૂર વનમાંથી પાછા ફરશે, કારણ કે તેની ડાબી આંખ ફરકતી હતી.
- (68) દાઝ લાગવી - ક્રોધ વ્યાપી જવો, ખૂબ ગુસ્સે થવું.
કન્યાએ માગું પાછું ઠેલ્યું તેથી મૂરતિયાને દાઝ લાગી ગઈ.

- (69) એક રાસે કરવા - સમાન ગણવા.
ગાંધીજીએ હરિજનો અને સવર્ણોને એક રાસે કર્યા હતા.
- (70) કાન દેવા - ધ્યાનથી સાંભળવું.
કોઈની ખાનગી વાત સાંભળવા કાન દેવા ન જોઈએ.
- (71) ચિત્ત ચિરાવું - તીવ્ર વેદના થવી.
પુત્રના અકાળ અવસાનથી માનું ચિત્ત ચિરાઈ ગયું.
- (72) પીઠ દેવી - વિદાય થવું, છૂટા પડવું.
જેવી શિક્ષકે પીઠ દીધી કે વિદ્યાર્થીઓ ધોંધાટ કરવા લાગ્યા.
- (73) પનારો પડવો - કોઈની સાથે અણગમતો સંબંધ બાંધવાની ફરજ પડવી.
મંદોદરી જેવી પતિવ્રતા રાવણના પનારે પડી.
- (74) મન માપવું - મનના ગુપ્ત ભાવ કળી જવા.
કેટલાક વ્યવહારકુશળ માણસો વાતવાતમાં સામી વ્યક્તિનું મન માપી લેતા હોય છે.
- (75) કોઠે પડવું - ના થી દેવાઈ જવું, સ્વાભાવિક બની જવું.
શેઠની રોજરોજની ટકટક નોકરને કોઠે પડી ગઈ.
- (76) પોલ પિછાણવી - જુઠાણું પકડાઈ જવું, ઊણપ કે ખામીઓ જાણી જવી.
માર્ટિન લ્યુથરે ધર્મગુરુઓની પોલ પિછાણી અને તેમને ખુલ્લા પાડ્યા.
- (77) ગરદન કાપવી - વિશ્વાસઘાત કરવો.
જે મિત્ર પર આપણે ભરોસો રાખીએ છીએ, એ જ કેટલીક વાર આપણી ગરદન કાપે છે.
- (78) તલખી રહેવું - આતુરતાપૂર્વક રાહ જોવી.
ઊર્મિલા ચૌદ વર્ષ સુધી લક્ષ્મણના મિલન માટે તલખી રહી.
- (79) તલવાર તાણવી - સામનો કરવો, ઝઝૂમવું.
'નર્મદે' વહેમ અને જડતા વિરુદ્ધ તલવાર તાણી હતી.
- (80) પગની તળે હોવું - પોતાની પાસે હોવું.
જે સુખની આપણને તલાશ હોય એ કેટલીક વાર આપણા પગની તળે જ હોય છે એવું પણ બની શકે છે.

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

PROGRAMME CODE : ARTUG101

COURSE CODE : AR23MDCGUJ103

SEMESTER : 01

COURSE NAME : સાહિત્યકૃતિનો અભ્યાસ (ગદ્ય)

નિયત કૃતિ : 'પ્રશિષ્ટ ગુજરાતી હાસ્યરચનાઓ'

સંપાદક : ઉર્વીશ કોઠારી

પ્રકાશક : અરુણોદય પ્રકાશન, અમદાવાદ

Total Credits : 04 (04 Period/Week)	Theory	External – 50 Marks Internal – 50 Marks
---------------------------------------	--------	--

Course Outcome : (હેતુઓ)

વિદ્યાર્થીઓ -

- હાસ્યરચનાઓ (હાસ્ય નિબંધો) દ્વારા આનંદ મેળવે.
- હાસ્ય નિબંધના સ્વરૂપને સમજે.
- હાસ્ય, કટાક્ષ, વ્યંગ્ય, ઉપહાસ, નર્મ – મર્મ, વિનોદ વગેરે હાસ્યનાં તત્ત્વોને માણે અને સમજે.
- હાસ્ય સર્જકોનો પરિચય મેળવે.
- ભાષા સજ્જતા કેળવે.

નિમ્નલિખિત હાસ્યરચનાઓ પાઠ્યક્રમમાં નિયત કરવામાં આવે છે :

૧. થોભીઆ – રમણભાઈ નીલકંઠ	૬. કવિ ભાસ્કર દવેની શોકસભા – વિનોદ ભટ્ટ
૨. સાહિત્ય અને અસ્પષ્ટતા – જ્યોતીન્દ્ર દવે	૭. ૨૦૧૦નાં ઊંઘાં યશ્માં – તારક મહેતા
૩. શાકુંતલનો ગૂઢાર્થ – રા. વિ. પાઠક	૮. કેટલાક વણલખ્યા રિવાજો – મન્નુ શેખચલ્લી
૪. સાહિત્યમાં અપહરણ – બકુલ ત્રિપાઠી	૯. શ્વાનસંસદની રાત્રિ બેઠક – ઉર્વીશ કોઠારી
૫. વાંચવા લાવેલું પુસ્તક પાછું ન..... – રતિલાલ બોરીસાગર	૧૦. બેસી રહેવાની કળા – કલ્પના દેસાઈ
	૧૧. બેગ બાંધ્યાની વેળાએ – સંજય છેલ

અ.નં.	એકમ		ક્રેડિટ	કલાક
૧	એકમ - ૧	હાસ્યનિબંધક્ષેત્રે નિમ્નસૂચિત સર્જકોના પ્રદાનનો પરિચય : ૧. જ્યોતીન્દ્ર દવે ૨. રમણભાઈ નીલકંઠ ૩. બકુલ ત્રિપાઠી ૪. રતિલાલ બોરસાગર ૫. વિનોદ ભટ્ટ ૬. તારક મહેતા (પરીક્ષામાં ત્રણમાંથી ગમે તે એક વિશે જવાબ લખવાનો રહેશે.)	1	અઠવાડિક ચાર કલાક

૨	એકમ - ૨	સમીક્ષાત્મક પ્રશ્નો • હાસ્યરચનાઓનું સમગ્રલક્ષી મૂલ્યાંકન • મહત્વની ટૂંક નોંધો	1	
૩	એકમ - ૩	હાસ્યનિબંધોનો આસ્વાદમૂલક પરિચય (ત્રણમાંથી ગમે તે એક)	1	
૪	એકમ - ૪	ભાષાસજ્જતા : (જુઓ, પરિશિષ્ટ) • સમાનાર્થી શબ્દો (નિયત કરેલા શબ્દોમાંથી) • વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો (નિયત કરેલા શબ્દોમાંથી) (બંને બાર - બાર પુછાશે. નવ - નવના જવાબ લખવાના રહેશે.)	1	

સંદર્ભગ્રંથો :

૧. ગુજરાતની હાસ્યધારા - સં. વિનોદ ભટ્ટ
૨. અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્યની વિકાસરેખા - ધીરુભાઈ ઠાકર
૩. વિનોદ વિમર્શ - વિનોદ ભટ્ટ
૪. નિબંધ : સ્વરૂપ અને વિકાસ - પ્રવીણ દરજી
૫. નિબંધ અને ગુજરાતી નિબંધ : સં. જયંત કોઠારી
૬. અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્યનો આસ્વાદ - મધુસૂદન પારેખ
૭. ગુજરાતીમાં હાસ્ય અને કટાક્ષ - મધુસૂદન પારેખ
૮. હાસ્યમંદિર - રમણભાઈ નીલકંઠ
૯. હળવા નિબંધનું સાહિત્ય - મધુસૂદન પારેખ (જુઓ, પરિશિષ્ટ , પ્રશિષ્ટ ગુજરાતી હાસ્ય રચનાઓ)

સમાનાર્થી શબ્દો

૧.	વિજ્ઞાપન	:	જાહેરાત, જાહેરનામું ઘોષણા, જાહેર ખબર, પ્રસિદ્ધિ ખ્યાતપન
૨.	કેળ	:	કદલી, રંભા
૩.	કોઠારી	:	કોશાધ્યક્ષ, ખજાનચી, ભંડારી, મોદી
૪.	છાપ	:	મુદ્રા, મહોર, સિક્કો, મુદ્રણ, ચંદો, અરાખડું
૫.	અડોઅડ	:	લગોલગ, સરસું, જોડાજોડ, પાસે, નજીક, સમીપ
૬.	અસત્ય	:	ખોટું, મિથ્યા, કેતવ, મૃપાવાદ
૭.	જવાહર	:	ઝવેર, ઝવેરાત, આભૂષણ, દાગીના, અલંકાર, ઘરેણાં
૮.	જોડકું	:	યુગ્મ, જોડ, યુગલ, યમલ, મિથુન, બેલડી, જોડી
૯.	વ્યવસાય	:	રોજગાર, પંધો, કસબ, વ્યાપાર, કામકાજ, કર્મણ
૧૦.	નામ	:	અભિધાન, આખ્યા, સંજ્ઞા
૧૧.	નિયમન	:	નિયંત્રણ, નિયમ, અંકૂશ, બંધન
૧૨.	મંજૂપા	:	પટારો, મજૂસ, ખજાનો
૧૩.	શેતરંજી	:	પાથરણું, આછર, આથર, આસર, પાથરણ, બિસ્તરો
૧૪.	સેતુ	:	બંધ, પાળો, પાજ, પુલ, પાગ, બાંધ, પક્કો
૧૫.	બાણ	:	ફૂલ, પુષ્પ, કુસુમ, પ્રસૂન, સુમન
૧૬.	બ્રહ્મા	:	અજ, અઙ્ગજન્મા, પાતા, અષ્ટકણ, શ્રવણ
૧૭.	મેધાવી	:	બુદ્ધિશાળી, મનીષી, બુદ્ધિમાન, ચતુર, બુદ્ધિસંપન્ન
૧૮.	કિરીટ	:	મુગટ, તાજ
૧૯.	ઓષ	:	ઢગલો, જથ્થો, પ્રવાહ
૨૦.	આભિજાત્ય	:	કુલીનતા, ખાનદાની
૨૧.	તનુ	:	પાતળું, કૂશ, દૂબળું
૨૨.	સ્તૂપ	:	ઢગલો, ભંડાર, અંબાર
૨૩.	અવેજ	:	બદલો, મૂડી
૨૪.	આબેહૂબ	:	તાદેશ, હૂબહૂ
૨૫.	આનક	:	નગારું, મૃદંગ
૨૬.	વ્યાધિ	:	રોગ, પીડા, દર્દ, મરજ
૨૭.	ભાષા	:	વાણી, ગિરા, ભારતી
૨૮.	ગંગા	:	સ્વર્ધુની, જાહ્નવી
૨૯.	પડધો	:	અનુસ્વન, અનુગુંજ
૩૦.	ઓસાર	:	ઓષ, આશરો, આશ્રય
૩૧.	હોડી	:	મછવો, પનાઈ, નૌકા, નાવ, તરણી, હોડકું, તરી
૩૨.	હેયું	:	હૃદય, દિલ, અંતઃકરણ, મન, ચિત્ત
૩૩.	અચરજ	:	અચંબો, અજાયબી, વિસ્મય, નવાઈ, હેરત, તાજુબી, આશ્ચર્ય
૩૪.	અખિલ	:	સકળ, સંઘર્ષ, તમામ, સમગ્ર, સમસ્ત, આખું, સર્વ

૩૫.	આગ	: અગ્નિ, પાવક, અનલ, હુતાશન, આતશ, દવં, જવાળા
૩૬.	અચાનક	: સહસા, અણધાર્યું, એકદમ, એકાએક
૩૭.	અતિશય	: અત્યંત, અઢળક, પુષ્કળ, ઘણું, વધારે, અધિક
૩૮.	અનિલ	: પવન, વાયુ, વાયરો, સમીર, મહુત, વા
૩૯.	અવાજ	: નાદ, ધ્વનિ, સાદ, ઘોષ, રવ, નિનાદ, આરવ
૪૦.	અંધકાર	: અંધારું, તમ, તિમિર
૪૧.	આકાશ	: નભ, વ્યોમ, આભ, અંબર, આસમાન, ગગન, દી
૪૨.	અક્કલ	: બુદ્ધિ, મતિ, મેધા
૪૩.	આત્મજા	: દીકરી, તનયા, પુત્રી, સુતા, તનુજા, દુહિતા
૪૪.	ધન	: વિત્ત, દ્રવ્ય, નાણું, પૈસો, અર્થ, સમૃદ્ધિ, દોલત, મિરાત, વસુ, પુંજી, સંપત્તિ
૪૫.	ઉપકાર	: અહેસાન, કૃતજ્ઞતા, પાડ, આભાર, ઉપકૃતિ
૪૬.	આશા	: ઉમેદ, કામના, વાંછા, ઈચ્છા, મનોરથ, અપેક્ષા, અરમાન, આરજૂ, આતુરતા, એપણા, આકાંક્ષા
૪૭.	આંખ	: નયન, નેણ, ચક્ષુ, દગ, દ્રષ્ટિ, લોચન, અક્ષ, નેત્ર
૪૮.	ઈન્દ્ર	: સુરપતિ, શચીપતિ, મધવા, શક, પુરંદર, શચીશ, દેવરાજ, વાસવ, સુરેશ, કૌશિક
૪૯.	કમળ	: સરોજ, શતદલ, નલિન, અંભોજ, ઉત્પલ, પુંડરિક, પંકજ, કુવલય, રાજીવ, પોયણું, કેરવ, ઈંદીવર
૫૦.	કાયમ	: હંમેશા, નિત્ય, સનાતન, રોજ, સદા, શાશ્વત
૫૧.	ઘોડો	: તોખાર, વાજી, તુરંગ, હય, અશ્વ, તુરંગમ
૫૨.	ઘર	: આલય, સદન, ગૃહ, ભવન, નિવાસ, ધામ, રહેઠાણ, મકાન, આગાર, સદમ, મંદિર, નિલય, નિકેતન
૫૩.	ગરીબ	: રંક, પામર, દરિદ્ર, દીન, નિર્ધન, કંગાલ, અકિચન
૫૪.	નદી	: તટિની, સરિતા, શૈવલિની, નિર્ઝરિણી, સ્ત્રોતસ્વિની, તરંગિણી
૫૫.	ઝાડ	: વૃક્ષ, તરુ, દુપ, પાદપ, તરુવર
૫૬.	ચંદ્ર	: શશી, મયંક, વિધુ, સુધાંશુ, શીતાંશુ, હિમાંશુ, શશાંક, સોમ, ચંદ્રમા, ઈન્દુ, નિશાકર, ચાંદ, નિશાપતિ, ચાંદલિયો, કુમુદપતિ, મૃગાંક
૫૭.	નોકર	: પરિચારક, કંકર, ભર્તૃ, સેવક, દાસ, ચાકર
૫૮.	દરિયો	: સાયર, ઉદધિ, જલધિ, પયોનિધિ, મહેરામણ, મહાસાગર, સમુદ્ર, સિંધુ, રત્નાકાર, અંબુધિ, વારિધિ, જળાબ્ધિ, જળનિધિ, અર્ધાવ, અબ્ધિ
૫૯.	દુશ્મન	: વેરી, રિપુ, શત્રુ, અરિ
૬૦.	જગત	: વિશ્વ, લોક, ભુવન, સંસાર, દુનિયા, સૃષ્ટિ, જહાજ, ખલક, જહાં, આલમ
૬૧.	પર્વત	: ડુંગર, નગ, અદ્રિ, ગિરિ, પહાડ, અચલ, ભૂપલ, શૈલ, અચલ
૬૨.	જૂનું	: પુરાતન, ચિરંતન, પ્રાચીન, જર્જરિત, જૂર્ણ, પુરાણું
૬૩.	પૃથ્વી	: ધરા, ધરતી, મહી, ભૂ, વસુધા, ધરિત્રી, ધારિણી, અવનિ, વસુમતી, વિશ્વંભરા, ધરણી, ભૂ, ભૂમિ, ઈલા, ઉર્વી, વસુંધરા
૬૪.	ભમરો	: દિરેક, મધુકર, ભ્રમણ, અલિ, ભૂંગ, પદ્મ
૬૫.	પાણી	: જળ, વારિ, સલિલ, અંબુ, ઉદક, નીર, તોય
૬૬.	ફૂલ	: પુષ્પ, પ્રસૂન, સુમન, કુસુમ
૬૭.	પંખી	: ખગ, વિહંગ, દિજ, પક્ષી, વિહંગમ, અંડજ, શકુન્ત, શકુનિ, વિહગ
૬૮.	રાત્રિ	: રજની, યામિની, નિશીથં, વિભાવરી, નિશા, શર્વરી

૬૯.	સફેદ	:	શ્વેત, ધવલ, શુચિ, ગૌર, ધોળું, શુભ્ર, શુકલ, પવિત્ર, પાંડુ, શુદ્ધ
૭૦.	સૂર્ય	:	રવિ, ભાનુ, દિનનાથ, આદિત્ય, માર્તંડ, દિનકર, પ્રભાકર, તપન, ભાષ્ટ્ર, ભાસ્કર, મિહિર, સવિતા, અર્ક, અંશુમાન, મિત્ર, નભોમણિ, કિરણમાલી
૭૧.	સ્ત્રી	:	વનિતા, મહિલા, કામિની, નારી, માનિની, અબળા, ભામિની, રામા, વામા, ભામા, પ્રમદા, અંગના, રમણી, ઓરત, લલના
૭૨.	મુસાફર	:	રાહદારી, પ્રવાસી, વટેમાર્ગી, પાન્થ, પથિક, યાત્રિક
૭૩.	શરીર	:	દેહ, કાયા, તન, વપુ, અંગ, કલેવર, ગાત્ર
૭૪.	સુગંધ	:	સૌરભ, ફોરમ, સુવાસ, પુશ્પ, પરિમલ
૭૫.	દીપ્તિ	:	તેજ, ચમક, ઉજાસ, પ્રકાશ, જ્યોતિ
૭૬.	જંગલ	:	અરણ્ય, વન, અટવિ, વિપિન
૭૭.	મિત્ર	:	દોસ્ત, ભેરુ, યાર, સખા, સહોદર, વયસ્ય, અનીસ
૭૮.	સભા	:	પરિષદ, ગોષ્ઠિ, સમિતિ
૭૯.	વિદ્વાન	:	પંડિત, વિચક્ષણ, કોવિદ
૮૦.	સાપ	:	અહિ, ભુજંગ, કાકોદર, ઉરગ, પન્નગ, ફણાધર, દિજિહ્વા, ચલુઃશ્રવા, નાગ, પવનાશ, વશિયર, શરભુ, ભારિંગ, કાકોલ, ક્ષેત્રપાલ
૮૧.	દિવસ	:	અહ્ન, દિન, વાસર, દહાડો
૮૨.	દૂધ	:	પય, દુગ્ધ, ક્ષીર
૮૩.	વૈભવ	:	સમૃદ્ધિ, જાહોજલાલી
૮૪.	બહાદુરી	:	વીરતા, શૂરાતન, શૌર્ય, પરાક્રમ, બળ, શક્તિ, કૌવત, તાકાત, હિંમત
૮૫.	હાથી	:	કુંજર, હસ્તી, મતંગજ, ગજ, દિરદ
૮૬.	સ્નેહ	:	પ્રીતિ, હેત, રાગ, મમતા, માયા, પ્રેમ
૮૭.	અખંડ	:	અકબંધ, આખું, અવિભક્ત, અભંગ, અતૂટ, અક્ષત, અવિભાજિત, સાખૂત, અચ્છિન્ન, અખિલ, અવિરલ
૮૮.	અર્જુન	:	પાર્થ, ધનંજય, સવ્યસાચી, ગાંડિવપાણિ, કોતેય, કિરીટી, ઈન્દ્રપુત્ર
૮૯.	અગ્નિ	:	હુતવહ, હુતાગ્નિ, ધૂમકેતુ, પાવક, લાય, લાહ, દહન, અનલ, અનક
૯૦.	અનિરુદ્ધ	:	કામકુમાર, કામજ, કામકુંવર
૯૧.	અપમાન	:	અવગણના, અવજા, અનાદર, અભિનવ, અવધારણા, અવહેલના, તુચ્છકાર, તિરસ્કાર, નિરાદર, અવમાનતા, માનહાનિ
૯૨.	અમર	:	અજર, અક્ષર, અક્ષય, મૃત્યુંજય, અમૃત, અનશ્વર, નિર્જર, અવિનાશી
૯૩.	પ્રતિષ્ઠા	:	પ્રસિદ્ધિ, કીર્તિ, નામના, ખ્યાતિ, ઈજ્જત, શોભા, મોભો, માન
૯૪.	આભૂષણ	:	ધરેણું, વિભૂષણ, આભરણ, અલંકાર, દાગીના, ઝવેર, શૃંગાર
૯૫.	અરીસો	:	આયનો, દર્પણ, ચાટણું, આરસી
૯૬.	આસન	:	પીઠિકા, કડાસન, કટાસણું, આસંદિકા, ધડકી, બાજઠ
૯૭.	સુધા	:	અમૃત, પીયુષ, સુધારસ, સુરભોગ, દેવભોજ્ય, દેવાહાર, અમરત, અમી, અગદરાજ
૯૮.	ઉન્નાતિ	:	ઉત્થાન, ઉત્કર્ષ, અભ્યુદય, અભ્યુત્થાન, અભિવૃદ્ધિ, ચડતી
૯૯.	ઊંટ	:	આકાશમુનિ, દાશેર, ઉષ્ટ્ર
૧૦૦.	ઓરડો	:	કક્ષ, ખંડ, ગજાર, દીવાન, આવાસ
૧૦૧.	કપટ	:	કુટિલતા, કૌટિલ્ય, છલ, ઠગાઈ, દગાખોરી, પ્રપંચ, ફરેબ, દગો
૧૦૨.	કલંક	:	કાલિમા, કાળપ, ક્ષતિ, ઝાંખ, બદનામી, લાંછન, દોષ, ધબ્બો
૧૦૩.	કલ્યાણ	:	શિવ, શ્રેય, કુશલ, ક્ષેમ, ભદ્ર, મંગલ, શુભ, હિત, માંગલ્ય

૧૦૪. કાગડો	:	કાઉ, કાક, કીવો, વાયસ, હાડિયો, હાડો, કાગ, એકાક્ષ
૧૦૫. કાઠવ	:	કદમ, પંક, ગારો, ચિખલ, કલ્ક, કીચડ, જલકલ્ક
૧૦૬. આંસુ	:	અશ્રુ, નેત્રજલ, નેત્રાંબુ, અશ્રુજલ, આનંદાશ્રુ
૧૦૭. કોટ	:	કિલ્લો, ગઢ, દૂર્ગ, પ્રાકાર, અબ્દુર્ગ
૧૦૮. આજ્ઞા	:	આદેશ, હુકમ, નિર્દેશ, આજ્ઞા, શાસન, ફરમાન
૧૦૯. કિનારો	:	ઘાટ, કાંઠો, તીર, પુલિન
૧૧૦. કિરણ	:	અર્ક, અંશુ, રશ્મિ, કર, મરીચિ, ગભસ્તિ, મયૂખ
૧૧૧. કૂતરો	:	શ્વાન, સારમેય, અલર્ક, આખેટક, શુનક
૧૧૨. કૃપા	:	દયા, કરુણા, મહેરબાની, અનુકંપા, મહેર, અનુગ્રહ
૧૧૩. કુબેર	:	ધનપતિ, ધનપાલ, અલકાપિપ, અલકેશ, અલકાધીસ, ઐલવલિ, ધનદ, પૌલસ્ત્ય, યમરાજ, વિત્તેશ, વૈશ્રવણ
૧૧૪. કોયલ	:	પરભૂતા, કોકિલા, વનપ્રિયા, શ્યામા, મકરંદ, પીક
૧૧૫. કૃષ્ણ	:	કહાન, માધવ, ગોવિંદ, મોહન, નટવર, મુશરિ, હરિ, મધુસૂદન, યદુનંદન, ધનશ્યામ, જનાર્દન, દામોદર, ગિરિધર, ગોપાલ, કેશવ, રાધાવલ્લભ, વાસુદેવ, વિઠ્ઠલ, વ્રજવિહારી
૧૧૬. સમાચાર	:	ખબર, સંદેશો, વત્તાંત, બાતમી, પત્તો, માહિતી, ભાળ, કહેણ
૧૧૭. ખલાસી	:	વહાણવટી, માછી, ઢીમર, ખારવો, સફરી, ખેવટ, કપ્તાન
૧૧૮. ચોકસાઈ	:	ખાતરી, પ્રતીતિ, હૈયાધારણ, નિઃશંકપણું
૧૧૯. ખાડો	:	ગાબડું, ગોબો, ભૂવો, ધરો, વીરડો, ખાઈ, અવપાત, અઘડ, ઉખાડ, કુંડ, ખાધરો, ગર્ત, અજાડી, ખાબોચિયું
૧૨૦. ખેડૂત	:	કિસાન, કૃષિક, કૃષિકાર, કર્ષક, ક્ષેત્રપાલ, ક્ષેત્રી, ખેડુ, કૃષીવલ
૧૨૧. ખેતર	:	ક્ષેત્ર, ખેતર, ડરપણ, કેદાર
૧૨૨. ગણપતિ	:	ગજાનન, ગજકર્ણ, ગજકંદ, ગજવદન, ગણનાયક, ગણાપિપ, ગણેશ, એકદંત, ગિરજાસુત, લંબોદર, વક્રતુંડ, વિનાયક, વિઘ્નનાશક, સિદ્ધિનાયક
૧૨૩. ગરીબ	:	દરિદ્ર, નિર્ધન, નાદાર, પામર, રંક, મિસ્કીન, મુફલિસ, રાંક, અભર, અલાદ, મુહતાજ
૧૨૪. ગર્દભ	:	ગધેડો, ખર, ખોલકો, ગર્ધવ, રાસભ, લંબકર્ણ, વૈશાખનંદન
૧૨૫. ગળું	:	ગરદન, શ્રીવા, ડોક, બોચી, ગળચી, કંઠ, ઓડ, ખાંધ, શિરોધર, કંધર
૧૨૬. ગરમ	:	ઉષ્ણ, ઉષ્મા, ધખારો, તાપ, ઊનું
૧૨૭. ગાય	:	ગવરી, ગૌ, ઘેનુ, કપિલા, સુરભિ
૧૨૮. ગોઠવણ	:	યોજના, વ્યવસ્થા, સગવડ, આયોજન, બંધારણ, રચના, નિર્માણ, બનાવટ, બંદોબસ્ત
૧૨૯. જ્ઞાન	:	અવભાસ, અનુભવ, અધિગમ, ચિન્માત્ર, ચેતના, ચૈતન્ય, શક્તિ, નિબોધ, પ્રતિપત્તિ, અનુબોધ, સમજ, બોધિ
૧૩૦. ગુફા	:	કદંરા, ગોભણ, ખોહ, દરિ, ગોહર, ગિરિગૃહા
૧૩૧. ઝડપ	:	ગતિ, ઝપટ, ઉતાવળ, તાકીદ, ત્વરા, વેગ
૧૩૨. જૂનવાણી	:	જૂનું, ચિરંતન, ચિરકાલીન, પ્રાચીન, પુરાણું, પૂર્વેનું, અસલ, પહેલાનું
૧૩૩. જન્મ	:	અવતાર, આગમન, અવતરણ, આવિર્ભાવ, ઉત્પત્તિ, ઉદ્ભવ, પ્રભવ, પ્રસવ, આગમ
૧૩૪. કુદરત	:	પ્રકૃતિ, નિસર્ગ
૧૩૫. હાથ	:	કર, હસ્ત, પાણિ, કરક, પાણ, બાહુ, ભુજા, બાંય

૧૩૬. માખણ	:	નવનીત, ગોરસ, મસકો
૧૩૭. મોર	:	કલાખી, મયૂર, નીલકંઠ, શિખી, શિખંડી
૧૩૮. હળ	:	કુંતલ, ગોકિલ, સાંતિ
૧૩૯. અહર્નિસ	:	સતત, નિત્ય, હંમેશા, નિરંતર, સદા, સર્વદા, વારંવાર, અનુદિન, નિશદિન, દરરોજ, સદૈવ, કાયમ
૧૪૦. હાર	:	આવલિ, કડી, કતાર, પંગત, પંકિત, શ્રેણી, પરંપરા, અલગાર, ધારા
૧૪૧. હરણ	:	મૃગ, કસ્તુરી, કુરંગ, કૃષ્ણસાર, મરગ, ગોકર્ણ
૧૪૨. હનુમાન	:	અંજનીપુત્ર, મનોજવ, મારુતિ, કપીશ્વર, આંજનેય, હનુમંત, વાયુપુત્ર, બજરંગ
૧૪૩. સ્નાન	:	અભિષેક, અભ્યંગ, ઝીલણ, અવગાહ
૧૪૪. સ્વર્ગ	:	અક્ષયધામ, અક્ષરધામ, અમરાપુરી, ઈન્દ્રસદન, ઊર્ધ્વલોક, ત્રિદશાલય, વૈકુંઠ, સુરપુર
૧૪૫. સોય	:	સૂચિ, સૂચિકા
૧૪૬. શિખર	:	ટોચ, શૃંગ, તુંગ, ટૂંક, ચોટી, કાંગરો
૧૪૭. સોનું	:	કંચન, કનક, હેમ, હિરણ્ય, હાટક
૧૪૮. સીતા	:	અજતનયા, મૈથિલી, વૈદેહી, ભૂમિજા, અજન્મા, રામપ્રિયા, સંભવા, જનકતનયા, જાનકી
૧૪૯. સિંહ	:	મૃગેન્દ્ર, સાવજ, શેર, કેસરી, હરિ, પંચમુખ, પંચાનન, ગજારિ, કુંજરકાળ, પંચાસ્ય
૧૫૦. સંબંધ	:	નિસ્ખત, અનુબંધ, સંસર્ગ, સંધાન, સંગ, સમવાય, નાતો, જોડાણ, અભિયોગ, અનુસંધાન, અનુધંગ, સંયોજન, સંપર્ક
૧૫૧. સમૂહ	:	કાફલો, સમુદાય, જૂથ, ટોળું, સમવાય, ગણ, આકાર
૧૫૨. શરીર	:	તન, વપુ, કાયા, પુદ્ગલ, ગાત્ર, કલેવર, ક્ષેત્ર, કાયા, દેહ, પંડ
૧૫૩. સાત્ત્વિક	:	સત્ય, હકીકત, તથ્ય, પ્રમાણ, ખરું, સાચું, સચ્ચાર્થ, વાસ્તવિકતા
૧૫૪. વેર	:	દુશ્મનાવટ, અંટસ, શત્રુતા, દ્વેષ, અદાવત, દાઝ, દુશ્મની
૧૫૫. વિષ્ણુ	:	કેશવ, ત્રિકમ, અચ્યુત, પીતાંબર, વિશ્વંભર, મુકુંદ, લક્ષ્મીપતિ
૧૫૬. અવલોકન	:	અન્વીક્ષા, આલોચના, સમજૂતી, વિવેચન, સમાલોચન, પર્યેષણ
૧૫૭. વાંદરો	:	કપિ, મર્કટ, માંકડું, વાનર, શાખામૃગ, બાહુક, પ્લવંગમ
૧૫૮. વસ્ત્ર	:	કાપડ, ચિર, પરિધાન, દુકૂલ, વસન, અંકુશ, અંબર
૧૫૯. વરસાદ	:	ધન, પર્જન્ય, પાવસ, બલાહક, મરુતવાન, મેહ, મેઘ, વર્ષા, વૃષ્ટિ, હેલી
૧૬૦. વસંત	:	કુસુમાકર, ફલ્ગુ, ફાગુ, મધુ
૧૬૧. વર્ણન	:	આલેખન, ઉલ્લેખ, કથન, નિરૂપણ, હેવાલ, વિગત, પ્રતિપાદન, બયાન, વિવરણ
૧૬૨. રસ્તો	:	માર્ગ, પંથ, કેડી, વાટ, રાહ, સડક, અધ્વ, ચીલો, વીથી, સરણી
૧૬૩. રાજા	:	નૃપતિ, નૃપાલ, ભૂપ, ભૂપતિ, મહિપતિ, રાજવી, નરેશ, પ્રજાપતિ, કિરીટી, અધિપતિ, સમ્રાટ
૧૬૪. લશ્કર	:	સૈન્ય, પાયદળ, કટક, ચમૂ, સેના, ફોજ
૧૬૫. યજ્ઞ	:	હોમ, હવન, યાગ, સત્ર, અદવર, ઋતુ, જગન, માખ, મેઘ
૧૬૬. બૃહદ	:	મહાન, વિરાટ, મોટું, વિશાળ, વડું, કદાવર, ગંજાવર
૧૬૭. લહેર	:	મોજું, તરંગ, લહેરખી, હિલ્લોળ, વીચી, છોળ
૧૬૮. મહાદેવ	:	આશુતોષ, ઉમાપતિ, ઉમેશ, ગિરીશ, ચંદ્રમૌલી, દુર્ગેશ, નીલકંઠ,

		પિનાકપાણિ, યોગીશ્વર, શંકર, શૂલપાણિ, સદાશિવ, મૃત્યુંજય, નટરાજ
૧૬૯.	મકરંદ	: કુસુમસાર, મધ, પુષ્પમધુ, પુષ્પરસ, ભમરો, કોયલ
૧૭૦.	ભંડાર	: કોઠાર, નિધિ, ખજાનો, કોશ, સંગ્રહ, અંબાર
૧૭૧.	ભમરો	: દિરેફ, ભૂંગ, ભમર, મકરંદ, મધુકર, અલિ, મધુપ, શિલિમુખ
૧૭૨.	ઊણપ	: ખામી, ઓછપ
૧૭૩.	વાફ	: ઉકિત, ભાષા, બ્રાહ્મી, ભારતી, વાણી
૧૭૪.	મહેમાન	: અતિથિ, અભ્યાગત, પરોણો
૧૭૫.	આરામ	: વિરામ, વિશ્રામ, વિશ્રાંતિ
૧૭૬.	ઔષધ	: દવા, ઓષડ, ઔષધિ
૧૭૭.	સંકલ્પ	: નિર્ણય, નિશ્ચય
૧૭૮.	સ્ત્રોત	: ઝરો, ઝરણ, વહેણ, પ્રવાહ
૧૭૯.	સૌરભ	: સુવાસ, સુગંધ, પરિમલ
૧૮૦.	પરિણય	: લગ્ન, વિવાહ
૧૮૧.	લાચાર	: નિરાશ, હતાશ, બિચારું, નિરાધાર
૧૮૨.	ઉનાળો	: ગ્રીષ્મ, નિદાઘ
૧૮૩.	કૌશલ	: પ્રાવીણ્ય, ચતુરાઈ, નિપુણતા, પટુતા, દક્ષતા, કુશળ
૧૮૪.	ઉપકાર	: આભાર, કૃતજ્ઞતા, ઉપકૃતિ, પાડ, અહેસાન
૧૮૫.	પ્રણામ	: નમસ્કાર, સલામ, જુહાર
૧૮૬.	ધ્યેય	: હેતુ, લક્ષ્ય, ઉદ્દેશ, પ્રયોજન, આશય, કારણ
૧૮૭.	બાણ	: તીર, ધનુષ્ય, શર, સાયક, ઈધુ, વિશિખ
૧૮૮.	પ્રભાત	: ઉપકાળ, સવાર, પરોઢ, પ્રાતઃકાલ, ભોર, પો, મળસકું, અરુણોદય, વહાણું, પરોઢિયું
૧૮૯.	માતા	: જનની, જન્મદાત્રી, માવડી, માત, જનેતા, મા
૧૯૦.	વર્ષ	: સાલ, સંવત્સર, શબ્દ, વરસ
૧૯૧.	સરસ્વતી	: શારદા, શ્રી, વાગીશ્વરી, ગિરા, ભારતી, વાણી, મયૂરવાહિની
૧૯૨.	સમુચ્ચય	: યુગ્મ, જોડકું
૧૯૩.	આદિમ	: પ્રાચીન, પુરાતન, જૂનું, આદિ, આઘ, પુરાણું
૧૯૪.	પોપટ	: કોટ, શુક
૧૯૫.	સરોવર	: કાસાર, સર, જળાશય
૧૯૬.	ભગ્ન	: ખંડિત, છિન્ન, ભાંગેલું, જીર્ણ
૧૯૭.	હુલ્લક	: વાહિયાત, નકામું, ફોગટ
૧૯૮.	સંકલ્પ	: નિશ્ચય, પ્રતિજ્ઞા, ટેક
૧૯૯.	સંશોધન	: અન્વેષણ, ગવેષણા, શોધ, તલાશ
૨૦૦.	નામ	: અભિધાન, આખ્યા, સંજ્ઞા

વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો

૧.	અધિક	×	ન્યૂન
૨.	નિષ્કાંચન	×	ધનવાન
૩.	અનુભવી	×	બિનઅનુભવી
૪.	અપેક્ષા	×	ઉપેક્ષા
૫.	અહીં	×	તહીં
૬.	અગોચર	×	ગોચર
૭.	અજ્ઞ	×	પ્રજ્ઞ
૮.	આરંભ	×	અંત
૯.	અરિ	×	મિત્ર
૧૦.	અર્પણ	×	સ્વીકાર
૧૧.	અપયશ	×	કીર્તિ
૧૨.	આસમાન	×	ધરતી
૧૩.	અઘ	×	કાલે
૧૪.	આનંદ	×	શોક
૧૫.	અજવાળું	×	અંધારું
૧૬.	અમૃત	×	વિષ
૧૭.	અડગ	×	ચલિત
૧૮.	અભય	×	ભીકણ
૧૯.	અખંડ	×	ખંડિત
૨૦.	અગ્ર	×	પૃષ્ઠ
૨૧.	આગ્રહ	×	અનાગ્રહ
૨૨.	આદેશ	×	વિનંતી
૨૩.	દરિદ્ર	×	ધનિક
૨૪.	વિરાટ	×	વામન
૨૫.	સ્વાભિમાન	×	મિથ્યાભિમાન
૨૬.	આમંત્રણ	×	વિદાય
૨૭.	પાપ	×	પુણ્ય
૨૮.	ધવલ	×	કાળું
૨૯.	કલંક	×	નિષ્કલંક
૩૦.	બંધન	×	મુક્તિ
૩૧.	હર્ષ	×	શોક

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

૩૨.	સુખ	×	દુઃખ	૭૩.	વાસ્તવિક	×	કાલ્પનિક
૩૩.	કૃથલી	×	વખાણી	૭૪.	જડ	×	ચેતન
૩૪.	મલિન	×	નિર્મળ	૭૫.	સફળ	×	નિષ્ફળ
૩૫.	કઠોર	×	નરમ	૭૬.	બિંબ	×	પ્રતિબિંબ
૩૬.	શૂરવીર	×	કાયર	૭૭.	અનુકૂળ	×	પ્રતિકૂળ
૩૭.	શિથિલ	×	મજબૂત	૭૮.	સાપેક્ષ	×	નિરપેક્ષ
૩૮.	ઉદાર	×	લોભી	૭૯.	સર્જન	×	વિસર્જન
૩૯.	મુખ્ય	×	ગૌણ	૮૦.	પ્રેમ	×	દ્રેષ
૪૦.	તેજ	×	તિમિર	૮૧.	ભાવ	×	અભાવ
૪૧.	સંયોગ	×	વિયોગ	૮૨.	સત્ય	×	મિથ્યા
૪૨.	ચંચળ	×	સ્થિર	૮૩.	સંશય	×	વિશ્વાસ
૪૩.	સર્જન	×	વિનાશ	૮૪.	રિકત	×	પૂર્ણ
૪૪.	સ્વતંત્ર	×	પરતંત્ર	૮૫.	હાજર	×	ગેરહાજર
૪૫.	યુવાન	×	વૃદ્ધ	૮૬.	મિલન	×	વિદાય
૪૬.	ક્ષય	×	અક્ષય	૮૭.	વ્યવસ્થા	×	અવ્યવસ્થા
૪૭.	સ્મૃતિ	×	વિસ્મૃતિ	૮૮.	પ્રગટ	×	અપ્રગટ
૪૮.	વાત્સલ્ય	×	ક્રોધ	૮૯.	ઉજાસ	×	તિમિર
૪૯.	ઉપકાર	×	અપકાર	૯૦.	ડુંગ	×	અવગુણ
૫૦.	સંસારી	×	વૈરાગી	૯૧.	નાનપણ	×	ઘડપણ
૫૧.	ઈચ્છા	×	અનિચ્છા	૯૨.	ઉદ્ભવ	×	નાશ
૫૨.	વાજબી	×	ગેરવાજબી	૯૩.	આસકિત	×	અનાસકિત
૫૩.	સૂર્યોદય	×	સૂર્યાસ્ત	૯૪.	શૂરવીર	×	ડરપોક
૫૪.	દ્રશ્ય	×	અદ્રશ્ય	૯૫.	શીતળ	×	કઠોર
૫૫.	સજ્જન	×	દુર્જન	૯૬.	સંતોષ	×	અસંતોષ
૫૬.	અમી	×	ઝેર	૯૭.	મજૂર	×	માલિક
૫૭.	રક્ષક	×	ભક્ષક	૯૮.	ઉત્તમ	×	અધમ
૫૮.	નોકર	×	માલિક	૯૯.	ધનવાન	×	નિર્ધન
૫૯.	ખામી	×	ખૂબી	૧૦૦.	વિજય	×	પરાજય
૬૦.	પ્રત્યક્ષ	×	પરોક્ષ	૧૦૧.	દોષ	×	નિર્દોષ
૬૧.	જાહેર	×	ગુપ્ત	૧૦૨.	આધાર	×	નિરાધાર
૬૨.	દેવ	×	દાનવ	૧૦૩.	સહાય	×	નિઃસહાય
૬૩.	સાર્થક	×	નિર્થક	૧૦૪.	સમાન	×	અસમાન
૬૪.	લઘુ	×	ગુરુ	૧૦૫.	રિવાજ	×	કુરિવાજ
૬૫.	પાનખર	×	વસંત	૧૦૬.	ઉપયોગ	×	દુરુપયોગ
૬૬.	નિકટ	×	દૂર	૧૦૭.	સંવાદ	×	વિસંવાદ
૬૭.	હોળી	×	દિવાળી	૧૦૮.	સંગતિ	×	વિસંગતિ
૬૮.	વિદ્વાન	×	મૂર્ખ	૧૦૯.	સંગ	×	કુસંગ
૬૯.	ફરજિયાત	×	પરજિયાત	૧૧૦.	સંપ	×	કુસંપ
૭૦.	માન	×	અપમાન	૧૧૧.	હાસ્ય	×	રુદ્ધ
૭૧.	મહેમાન	×	યજમાન	૧૧૨.	સફળ	×	નિષ્ફળ
૭૨.	છાયો	×	તડકો	૧૧૩.	કામ	×	નિષ્કામ
				૧૧૪.	સ્વજન	×	પરજન
				૧૧૫.	ઉપદ્રવી	×	નિરુપદ્રવી
				૧૧૬.	આવક	×	જાવક
				૧૧૭.	ધર્મ	×	અધર્મ
				૧૧૮.	સ્પષ્ટ	×	અસ્પષ્ટ

HEMCHANDRACHARYA NORTH GUJARAT UNIVERSITY, PATAN

EFFECTIVE FROM JUNE 2023-24 UNDER NEP

૧૧૯. લાયક	×	નાલાયક	૧૬૨. અનુગામી	×	પુરોગામી
૧૨૦. ચિત્ર	×	વિચિત્ર	૧૬૩. આગેદૂય	×	પીછેહઠ
૧૨૧. આકાર	×	નિરાકાર	૧૬૪. આઘાત	×	પ્રત્યાઘાત
૧૨૨. સક્રિય	×	નિષ્ક્રિય	૧૬૫. આત્મલક્ષી	×	પરલક્ષી
૧૨૩. વર્તમાન	×	ભૂતકાળ	૧૬૬. આદાન	×	પ્રદાન
૧૨૪. અભિમાન	×	નિરાભિમાન	૧૬૭. સજીવ	×	નિર્જીવ
૧૨૫. લૌકિક	×	અલૌકિક	૧૬૮. ઉધાર	×	જમા
૧૨૬. મુક્તિ	×	બંધન	૧૬૯. પાપ	×	પુણ્ય
૧૨૭. સંયોગ	×	વિયોગ	૧૭૦. ખાનગી	×	જાહેર
૧૨૮. સૂક્ષ્મ	×	વિરાટ	૧૭૧. યશ	×	અપયશ
૧૨૯. પ્રથમ	×	અંતિમ	૧૭૨. સર્જન	×	વિસર્જન
૧૩૦. આધુનિક	×	પ્રાચીન	૧૭૩. ગ્રામીણ	×	શહેરી
૧૩૧. આકર્ષક	×	અનાકર્ષક	૧૭૪. ગદ્ય	×	પદ્ય
૧૩૨. સૌભાગ્ય	×	દુર્ભાગ્ય	૧૭૫. જ્યેષ્ઠ	×	કનિષ્ઠ
૧૩૩. પસંદ	×	નાપસંદ	૧૭૬. જંગમ	×	સ્થાવર
૧૩૪. અગમ	×	નિગમ	૧૭૭. તત્સમ્	×	તદ્ભવ
૧૩૫. નાયક	×	નાયિકા	૧૭૮. દ્વૈત	×	અદ્વૈત
૧૩૬. અભિનેતા	×	અભિનેત્રી	૧૭૯. પૂર્વગ	×	અનુગ
૧૩૭. સાધારણ	×	અસાધારણ	૧૮૦. વાદ	×	પ્રતિવાદ
૧૩૮. સબળ	×	નિર્બળ	૧૮૧. વક્તા	×	શ્રોતા
૧૩૯. વરદાન	×	શાપ	૧૮૨. સંક્ષિપ્ત	×	વિસ્તૃત
૧૪૦. શુદ્ધ	×	અશુદ્ધ	૧૮૩. સંયય	×	વ્યય
૧૪૧. સ્મરણ	×	વિસ્મરણ	૧૮૪. શુકલ	×	કૃષ્ણ
૧૪૨. રક્ષક	×	ભક્ષક	૧૮૫. સંમત	×	અસંમત
૧૪૩. આસ્તિક	×	નાસ્તિક	૧૮૬. ઉત્થાન	×	પતન
૧૪૪. સહિષ્ણુ	×	અસહિષ્ણુ	૧૮૭. ગમો	×	અણગમો
૧૪૫. ડહાપણ	×	ગાંડપણ	૧૮૮. સવળું	×	અવળું
૧૪૬. સાર્થક	×	નિરર્થક	૧૮૯. નિરામય	×	રોગીષ્ટ
૧૪૭. અસલ	×	નકલ	૧૯૦. નિષિડ	×	સરળ
૧૪૮. સ્નેહ	×	ક્રોધ	૧૯૧. વિનીત	×	નિરક્ષર
૧૪૯. ઉચિત	×	અનુચિત	૧૯૨. વિમોચન	×	બંધન
૧૫૦. વક્તા	×	શ્રોતા	૧૯૩. અભિભવ	×	વિજય
૧૫૧. ગુપ્ત	×	જાહેર	૧૯૪. અભિરૂપ	×	અયોગ્ય
૧૫૨. ટેવ	×	કુટેવ	૧૯૫. આર્દ્ર	×	કઠોર
૧૫૩. સ્વાર્થ	×	નિઃસ્વાર્થ	૧૯૬. વિચક્ષણ	×	મૂઢ
૧૫૪. સામાન્ય	×	અસામાન્ય	૧૯૭. દીપ્તિ	×	તમસ
૧૫૫. ફાયદો	×	નુકસાન	૧૯૮. સાત્વિક	×	મિથ્યા
૧૫૬. પ્રકાશ	×	અંધકાર	૧૯૯. ઉદ્ભવ	×	સમાપ્તિ
૧૫૭. તિમિર	×	તેજ	૨૦૦. અતૃપ્તિ	×	સંતૃપ્તિ
૧૫૮. સમાન	×	અસમાન			
૧૫૯. સ્વર્ગ	×	નર્ક			
૧૬૦. સુર	×	અસુર			
૧૬૧. અસ્ત	×	ઉદય			